

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Anni Lipsanen

KOKEMUKSIA KIUUSAAMISESTA, SEN VAIKUTUKSISTA SEKÄ
KIUUSAAMISESSA ILMENEVISTÄ RIKOSTEN
TUNNUSMERKEISTÄ

Opinnäytetyö
Helmikuu 2018

OPINNÄYTETYÖ
Helmikuu 2018
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
(013) 260 600

Tekijä
Anni Lipsanen

Nimeke
Kokemuksia kiusaamisesta, sen vaikutuksista sekä kiusaamisessa ilmenevistä rikosten tunnusmerkeistä

Toimeksiantaja
Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Joensuun yhdistys

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli nostaa esille kiusaamisen uhrien kokemuksia heihin kohdistuneesta kiusaamisesta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaisia vaikutuksia kiusaamiskokemuksilla on ollut kiusaamisen uhreille sekä kuinka paljon haastateltavien kokemuksissa ilmeni rikosten tunnusmerkintöjä. Tutkimuskysymyksiä oli yhteensä kolme.

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena, jonka aineisto on kerätty teemahaastatteluilla. Haastatteluihin osallistuneet olivat vapaaehtoisia nuoria aikuisia Joensuun alueelta. Aineiston analyysimenetelmänä käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tulosten mukaan haastateltavat kokivat eniten haukkumista, pilkkaamista sekä syrjintää eri muodoissa. Kokemukset sisälsivät myös yksityissuojan rikkomista, väkivaltaa, väheksyntää kotiloissa sekä huutelua naapurustossa. Suurimmat vaikutukset kiusaamisella oli vastaajien itsetuntoon sekä sosiaalisissa tilanteissa toimimiseen. Kiusaaminen saattoi myös aiheuttaa vastaajille psyykkisiä sekä fyysisiä oireita kuten masennusta, viiltelyä sekä runsasta päihteiden käyttöä. Kiusaamistapauksissa esiintyi myös rikosten tunnusmerkintöjä, kuten yksityisyyden suojan rikkominen, väkivalta ja uhkailu.

Kieli
suomi

Sivuja 42
Liitteet 6
Liitesivumäärä 7

Asiasanat
kiusaaminen, rikollisuus, kiusaamisen vaikutukset

THESIS
February 2018
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
FINLAND
+358 13 260 600

Author
Anni Lipsanen

Title
Experiences of Bullying, its Effects and Occurring Characteristics of Crime

Commissioned by
Mannerheim League for Child Welfare, Joensuu

Abstract

The purpose of this study was to bring out experiences that victims of bullying have. The aim in this study was to investigate what kind of influences bullying causes and how much the experiences included elements of a crime. This research had three research questions.

The study was qualitative. Data for this study was collected from volunteers, young adults around Joensuu. Data was collected by theme interviews and it was analyzed by using the data-oriented content analysis.

The results show that the interviewees experienced mostly calling names and discrimination in different forms. The experiences contain also breaking the privacy, violence, depreciation at home and name calling in the neighborhood. The major effects were on the respondents' self-esteem and social situations. Bullying could also cause physical and mental health symptoms, for example depression, self-harming and heavy intoxicant use. Bullying experiences contained also crime characteristics like breaking the privacy, violence and intimidation.

Language

Finnish

Pages 42

Appendices 6

Pages of Appendices 7

Keywords

bullying, criminality, influences of bullying

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto	5
2	Kiusaaminen	6
2.1	Kiusaamisen määritelmä	6
2.2	Eri yhteisöissä tapahtuva kiusaaminen	7
2.3	Epäsuora ja suora kiusaaminen	9
3	Kiusaamiseen vaikuttavat tekijät	11
3.1	Kiusaajien eri roolit	11
3.2	Kiusattujen eri ominaisuudet	14
3.3	Kiusaamiseen johtavat syyt	15
3.4	Kiusaaminen ja mahdollinen rikokseen syyllistyminen	16
4	Kiusaamisen vaikutukset	18
4.1	Vaikutukset itsetuntoon ja identiteettiin	18
4.2	Vaikutukset psyykkiseen hyvinvointiin	20
4.3	Vaikutukset sosiaalisiin suhteisiin	21
5	Aikaisemmat opinnäytetyöt ja tutkimukset	22
6	Opinnäytetyön lähtökohdat	23
6.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	23
6.2	Opinnäytetyön toimeksiantaja	23
7	Opinnäytetyön toteutus ja menetelmälliset valinnat	24
7.1	Kvalitatiivinen tutkimus	24
7.2	Teemahaastattelu	25
7.3	Tutkimusaineiston kerääminen	26
7.4	Tutkimusaineiston analyysi	27
8	Tulokset	29
8.1	Kiusaamisen kokemukset	29
8.2	Kiusaamisen vaikutukset	31
8.3	Kiusaamisessa esiintyvät rikosnimikkeet	32
9	Johtopäätökset	33
10	Pohdinta	35
10.1	Luotettavuus ja eettisyys	36
10.2	Oppimisprosessi	37
10.3	Jatkokehitysideat	39
	Lähteet	41

Liitteet

Liite 1	Opinnäytetyön toimeksiantosopimus
Liite 2	Saatekirje opinnäytetyöstä
Liite 3	Teemahaastattelurunko
Liite 4	Aineiston analyysipolku
Liite 5	Tulososion teemat
Liite 6	Opinnäytetyön prosessikaavio

1 Johdanto

Suomen lain mukaan toisen ihmisen epätasa-arvoinen ja epäasiallinen kohtelu on kielletty, mutta silti kiusaaminen on yleinen ongelma maassamme (Kaski & Nevalainen 2017, 11). Jo varhaisessa iässä kiusataan, hännätään ja tehdään pilaa toisen kustannuksella, joka on meille jokaiselle tuttua. Kiusaamista on eritasoista niin lällätyksistä läpsimiseen kuin aina ihmisoikeussopimusten kieltämään kidutukseen kuten pahoinpitelyt, pään työntäminen pönttöön, muu häpäisy tai satuttaminen. Kiusaamista esiintyy joka paikassa eikä se ole harmiton pikku juttu yhteiskunnassamme. (Korhonen 2009, 11.)

Tutkimukset osoittavat, että kiusaaja ja kiusattu voi olla kuka tahansa. Kiusaajaksi tai kiusatuksi tuleminen ei ole suora todiste siitä, että vahvat syövät heikot vaan kiusaajia ja kiusattuja on joka puolella maailmaa iästä, sukupuolesta, väristä, rodusta tai seksuaalisesta suuntautumisesta ja muista ominaisuuksista riippumatta. Jokainen tapaus on oma onnettomuutensa eikä kiusaamiselta ole turvassa kukaan. (Korhonen 2009, 15.)

Tässä opinnäytetyössä selvitin haastattelujen kautta, millaisia kokemuksia kiusaamisen uhreilla on ollut sekä minkälaisia vaikutuksia kiusaamisella on ollut heihin. Lisäksi selvitin kiusaamistapauksissa mahdollisesti esiintyviä rikosten tunnusmerkintöjä. Opinnäytetyö pyrkii vastaamaan kysymyksiin, millaisia kokemuksia kiusaamisesta oli, millaisia vaikutuksia kiusaamisella oli sekä millaisia rikosten tunnusmerkintöjä kiusaamistapauksissa ilmeni.

Toteutin opinnäytetyön laadullisena tutkimuksena, jota varten teemahaastattelin neljää henkilöä. Haastateltavilla oli henkilökohtaisia kokemuksia kiusaamisesta, esimerkiksi haukkumisesta, syrjäyttämisestä sekä nettikiusaamisesta. Tutkimuksen teoreettinen tietoperusta koostuu kiusaamisen määritelmästä, sen esiintymisestä eri ympäristöissä sekä kiusaamisen muodoista. Tietoperustassa on käsitelty myös yleisimpiä rikosnimikkeitä mitä esiintyy kiusaamistapauksissa.

Tutkimustulokset on jaettu kolmeen eri luokkaan, jotka ovat kiusaamisen kokemukset, kiusaamisen vaikutukset sekä kiusaamisessa esiintyvät rikosnimikkeet. Keskeisimmät tulokset ovat nähtävillä tulokset osiossa. Pohdinnassa käsittelen tutkimuksen luotettavuutta sekä sen eettisyyttä, omaa oppimisprosessiani sekä pohdin jatkotutkimusaiheita.

2 Kiusaaminen

2.1 Kiusaamisen määritelmä

Ihmisen käsitys kiusaamisesta usein määrittyy omien kokemusten, kuulemien kertomusten ja luetun tiedon perusteella. Jokaisen kokemukset kiusaamisesta ovat erilaisia, joka muokkaa jokaisen omaa käsitystä siitä, mikä katsotaan kiusaamiseksi. Nämä näkemykset voivat olla hyvin erilaisia ja todennäköisesti eroavat toisistaan paljon. (Hamarus 2012, 21.)

Arkikielessä sana kiusaaminen viittaa usein kiusoitteluun, hännäämiseen ja pieneen kiusantekoon. Psykologisessa kielenkäytössä sillä on toinen merkitys. Sillä tarkoitetaan toistuvaa, pitkään jatkunutta toimintaa toista ihmistä kohtaan, tahallisen vihamielistä käyttäytymistä, joka voi olla henkistä tai fyysistä väkivaltaa kuten esimerkiksi sortamista, pilkkaamista, uhkailua tai fyysisen koskemattomuuden loukkaamista. Haukkuminen läskiksi tai idiootiksi kertaluontoisesti voi satuttaa ja on ikävää, mutta yksittäisiä tapauksia ei vielä lueta kiusaamiseksi. Sen sijaan, jos ihminen kuulee päivittäin ja kuukaudesta toiseen olevansa idiootti, puhutaan kiusaamisesta. (Salmivalli 2010, 12; Kaski & Nevalainen 2017, 11–12.) Myös tilanteet, joissa henkilöä vaaditaan tai yllytetään tekemään jotain sellaista, joka on vaarallista tai kiellettyä, mahdollisesti lain vastaista, katsotaan kiusaamiseksi (Kumpulainen 2016, 101).

Kiusaamiseen on helppo liittää kaksi kriteeriä, joiden avulla kiusaamista on helpompi tunnistaa. Nämä kaksi kriteeriä ovat:

- 1) subjektiivinen kokemus, kiusattu kokee tulevansa kiusatuksi ja

2) vallanepätasapaino, kiusattu ei koe olevansa tasavertainen puolustautumaan kiusaaja vastaan.

Epätasapaino vallan suhteen tarkoittaa, että kiusaajalla on enemmän fyysistä, sosiaalista tai henkistä voimaa. Kiusaaja voi olla fyysisesti vahvempi, joka ilmenee esimerkiksi tappelussa. Sosiaalista ylivoimaa kiusaaja saa esimerkiksi keräämällä itselleen ryhmän kavereita, jotka ovat mukana toiminnassa. Henkisellä tasolla ylivoima tulee esimerkiksi sanavalmiudesta ja asettumisesta korkeammalle uhriin nähden henkisellä tasolla. (Hamarus 2012, 23.)

Sinkkonen & Korhonen (2015, 238) nostavat teoksessaan myös esille vallan epätasapainon merkityksen. Vallan epätasapaino on merkki siitä, mikä erottaa kiusaamisen ihmisten välisestä riidasta. Kiusaamisen ja riidan välinen ero on myös tilanteen ohimenevyydessä sekä siihen liittyvissä osapuolissa. Harvoin riidan kohteeksi joutuu aina yksi ja sama henkilö. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 238.)

2.2 Eri yhteisöissä tapahtuva kiusaaminen

Kiusaamista tapahtuu kaikenikäisten keskuudessa monenlaisissa ympäristöissä, joista tutuimpia kiusaamisympäristöjä ovat koulut ja työpaikat. Viime vuosina on havahduttu tutkimaan asiaa myös päiväkodeissa. Jossain ympäristössä alkanut kiusaaminen voi kuitenkin levitä usein muuallekin kuten esimerkiksi sähköisiin viestimiin tai lapsen koulumatkalle. (Satri 2015, 14.)

Kaikkein yleisin keskusteluissa ilmi tuleva ympäristö on koulu. Vaikka oppilaat ovat vailla omaa lainsäädäntöä työturvallisuudesta, on heidän oikeuttaan turvallisuudesta säädetty perusopetuslaissa, lukiolaissa ja laissa ammatillisesta koulutuksesta. Perusopetuslaissa on säädetty, että opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma, joka suojaa väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä valvoa sen noudattamista. Sama velvoite on kirjattu edellä mainittuihin lukiolakiin sekä lakiin ammatillisesta koulutuksesta. (Perusopetuslaki 1267/2013, 29. §; Lukiolaki 1268/2013, 21. §; Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 80. §.)

Työpaikalla tapahtuvalle kiusaamiselle on monta nimitystä, joista yleisin on työpaikkakiusaaminen. Yleisesti työpaikkakiusatut ovat kuitenkin sitä mieltä, että sana kiusaaminen on huono, koska nimi viittaa itsessään lapsuuden ilmiöihin, joka tuottaa lisäkiusallisuutta aiheesta puhuttaessa. Ilmiöstä muita käytettyjä termejä ovat epäasiallinen kohtelu, häirintä ja henkinen väkivalta. Oikeasta termistä huolimatta laki määrittelee työpaikkakiusaamisen haitalliseksi häirinnäksi ja epäasialliseksi kohteluksi. Ne ovat kielletty työturvallisuuslaissa, jonka pykälässä todetaan, että työnantajan on ryhdyttävä toimiin, jos työssä esiintyy työntekijään kohdistuvaa, hänen terveydelleen haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häiriötä tai muuta epäasiallista kohtelua. (Satri 2015, 14; Korhonen 2009, 12–13.)

Huomattavasti vähemmän tietoa on kuitenkin kotona tapahtuvasta kiusaamisesta, joka tunnetaan termein koti-, perhe- tai sukukiusaaminen. Perheen sisällä tapahtuvaa kiusaamista voi olla esimerkiksi yksittäiseen perheenjäseneseen kohdistuva huutaminen, mitätöinti, syyllistäminen, lasten eriarvoinen kohtelu tai ulkopuolelle jättäminen, kun muu perhe tai suku viettää aikaa. Tällaisia vuorovaikutustapoja on kuitenkin vaikea määrittellä kiusaamiseksi, koska ihminen suojelee omia läheisiään ja on heitä kohtaan lojaali. (Satri 2015, 145.)

Kotona alistettu ihminen ajautuu helposti kiusatuksi muissakin ympäristöissä. Jatkuva arvostelu, moittiminen ja kritisointi aiheuttavat häpeää ja omanarvontunnon puuttuminen vaikuttaa puolustautumiskykyyn. Perheen sisäisessä kiusaamisessa voi olla taustalla huoltajien omia traumakokemuksia, uupumusta, osaamattomuutta tai vanhentuneita kasvatuskäsityksiä. Huoltajat eivät välttämättä käsitä, kuinka haitallista heidän toimintansa on lapsen kannalta. Aikuisten lisäksi perheen vuorovaikutuksessa ovat osallisina sisarukset, mikäli heitä on. Jokainen lapsi on yksilö ja eroja löytyy niin persoonan puolesta kuin fyysisyyden osalta. Sisarusten välisiin suhteisiin vaikuttaa myös syntymäjärjestys, joka voi luoda niin kateutta kuin kilpailuakin. (Satri 2015, 146–150.)

2.3 Epäsuora ja suora kiusaaminen

Kiusaaminen on vanha ilmiö, jonka eri muodot sisältävät lukuisia keinoja ja toimintoja, jotka vaikuttavat uhriin kielteisellä tavalla. Näitä toimintoja esiintyy laajana kirjona internetissä tapahtuvasta kiusaamisesta tai syrjinnästä aina toisen henkilön fyysisen turvallisuuden vaarantavaan tai jopa fyysisesti vahingoittavaan toimintaan saakka. Teknologian luomista uusista kiusaamisulottuvuuksista huolimatta kiusaamisessa on edelleenkin kyseessä sama asia: kiusaaja tavoittelee itselleen tiettyä asemaa, roolia tai huomiota ryhmässä ja yhteisössä. (Hamarus 2012, 37; Hurme & Kyllönen 2014, 127.)

On havaittu, että poikien toiminta sisältää enemmän fyysistä kiusaamista, kun tytöt taas käyttävät enemmän sosiaalisia keinoja esimerkiksi eristämistä ja juorujen levittämistä. Syyt tällaiseen jakaumaan ovat kulttuurisia ja myös sukupuolesta johtuvia seikkoja. Aseman hakeminen yhteisössä tai ryhmässä voi tapahtua pojilla fyysisen voimankoettelun kautta, kun tytöille luonnollisempaa on kaverisuhteiden varmistaminen ja juttujen kertominen. Tämä ei kuitenkaan sulje pois sitä mahdollisuutta, että fyysistä kiusaamista ei tapahtuisi tyttöjen keskuudessa tai juoruja ei kerrotaisi poikaporukassa. (Hamarus 2012, 38; Kumpulainen 2016, 102.)

Eri asiantuntijat jaottelevat kiusaamista monella eri tavalla. Yksinkertaisimmillaan kiusaaminen on kuitenkin helppo jakaa kahteen eri muotoon: epäsuoraan ja suoraan kiusaamiseen. Näiden kahden määritelmän alle on helppo jakaa yleisimmät kiusaamismuodot jotka ovat fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kiusaaminen sekä sähköisissä viestimissä tapahtuva kiusaaminen. (Hamarus 2012, 38; Hamarus 2008, 45.)

Suorasta kiusaamisesta puhutaan, kun kiusaaminen on toisen nöyryyttämistä fyysisin keinoin kuten hakkaaminen, potkiminen ja lyöminen. Fyysiseen kiusaamiseen katsotaan myös henkilön sulkeminen huoneeseen tai muuhun tilaan. Myös henkinen kiusaaminen eli nimittely, haukkuminen, uhkailu ja kiristäminen ovat suoraa toimintaa. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 238; Hamarus 2012, 38.) Suora kiusaaminen voi kohdistua myös uhrin omaisuuteen, joka voi olla esimerkiksi uhrin tavaroiden viemistä, varastamista tai niiden tuhoamista

(Hamarus 2012, 38). Kiusaamisen uhrin eristäminen tai ryhmän ulkopuolelle jättäminen on suoraa toimintaa, joka lasketaan kiusaamiseksi. Toimintaan liittyvät myös henkilöön kohdistuvat viharikokset. (Kaski & Nevalainen 2017, 16.) Sillä tarkoitetaan yleisesti esimerkiksi henkilöä, ryhmää, omaisuutta tai näiden edustajaa kohtaan tehtyä rikosta, jonka motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys uhrin oletettua tai todellista etnistä tai kansallista taustaa, uskonnollista vakaumusta, seksuaalista suuntautumista tai vammaisuutta kohtaan (Poliisi 2017.)

Epäsuora kiusaaminen tapahtuu enemmän henkisellä ja sosiaalisella puolella. Epäsuorassa kiusaamisessa teot painottuvat ilkeiden juorujen ja huhujen levittämiseen, toisen mustamaalaamiseen tai selän takana puhumiseen, jonka tarkoituksena on vahingoittaa toisen sosiaalista asemaa ja yleistä mainetta. Toiminta voi olla myös epäsuoraa vihjailua, monimerkityksellisiä viestejä tai nopeasti vaihtuvia, pilkallisia ja väheksyviä ilmeitä ja eleitä. (Hamarus, 2012, 38; Sinkkonen & Korhonen 2015, 238.)

Sosiaalisessa kiusaamisessa kiusaajalla on usein pyrkimys vaikuttaa kiusatun ystävyys- ja vuorovaikutussuhteisiin. Se voi tapahtua esimerkiksi manipuloimalla ystävyys-suhteita, eristämällä tai sulkemalla henkilö pois ryhmästä ja yhteisöstä tai olla huomioimatta kyseistä henkilöä. Eristämistä voi tapahtua myös sähköisissä viestimissä eristämällä henkilö esimerkiksi virtuaalisista peliryhmistä. (Hamarus 2012, 38.)

Nykyteknologian myötä verkkokiusaaminen, paremmin tunnettu sähköinen kiusaaminen on yleistynyt. Kyseinen termi voidaan jakaa kännykkäkiusaamiseen ja nettikiusaamiseen. Kännykkäkiusaaminen sisältää pilasoittoja, loukkaavia puheluita ja tekstiviestejä, uhkailua tai kiristämistä puhelimen välityksellä. Myös salaviestit eli tekstiviestit ilman lähettäjä-tietoja ovat kännykkäkiusaamista. Nettikiusaaminen sisältää esimerkiksi sähköpostitse tapahtuvaa häiriköintiä tai keskustelupalstoilla tapahtuvaa kiusaamista. Kiusaaminen netissä voi olla uhkaviestien lähettelyä, juoruamista nettiyhteisöissä, valokuvien tai videoiden levitystä ja manipulointia tai toisella nimellä esiintymistä. (Hamarus 2008, 71–72.)

Sähköisissä viestintävälineissä kiusaaminen on helppoa, koska se voi tapahtua napin painalluksella ja usein kiusaaja kuvittelee olevansa tuntemattomana. Kiusaajalle tuntemattomana pysyminen antaa enemmän ulottuvuuksia kiusaamiseen ja kielenkäyttö voi olla karkeampaa. Kirjoitettu kieli koetaan kuitenkin loukkaavammaksi kuin puhuttu kieli. (Hamarus 2012, 40.)

Kiusaamisen muodot voidaan jakaa myös viestinnän määritelmän sanattomaan ja sanalliseen viestintään. Nämä määritelmät sisältävät paljon samoja, jo edellä mainittuja kiusaamismuotoja. Sanaton viestintä sisältää kiusattuun kohdistuvia eleitä ja ilmeitä, sekä muita kehollisia viestejä, joiden tarkoitus on loukata tai väheksyä toista henkilöä, kun taas sanallinen viestintä on selkeää, uhuriin kohdistuvaa haukkumista, pahan puhumista sekä kirjoittamista toisesta negatiiviseen sävyyn esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Sanalliseen viestintään kuuluu myös vihapuheet uhrista. (Kaski & Nevalainen 2017, 16.)

Käsitteenä termi vihapuhe on hyvin tulkinnanvarainen. Termi on kuitenkin määritelty niin, että vihapuhetta ovat kaikki ilmaisumuodot, jotka levittävät, edistävät tai lietsovat etnistä vihaa, ulkomaalaisvastaisuutta tai muuta vihaa, joka pohjaa suvaitsemattomuuteen. Se koskee niin aggressiivista kuin suvaitsematonta kansalaismielisyttä esimerkiksi siirtolaisia tai vähemmistöjä kohtaan. (Poliisi 2017.)

3 Kiusaamiseen vaikuttavat tekijät

3.1 Kiusaajien eri roolit

Kukaan ihminen ei synny kiusaajaksi, siihen kasvetaan. Joillakin henkilöillä on jo lähtökohtaisesti valmiudet terrorisoida toisia ihmisiä, kun taas toisilla se vie aikaa ja vaatii paljon omakohtaisia kokemuksia alkaa kiusata toista. (Kaski ja Nevalainen 2017, 43.) Kiusaaja ei välttämättä itsekään aina tiedosta, että taustalla voi olla esimerkiksi pelko siitä, onko hänellä ystäviä vai jääkö hän yksin. Kiusaamisen taustalla voi olla myös kiusaajan subjektiivinen kokemus siitä, että

häntä ei arvosteta tai tunnusteta yhteisössä. Keinona tämän arvostuksen ja aseman saamisena toimii toisen henkilön kiusaaminen. (Hamarus 2012, 43.)

Ei ole olemassa pelkästään yhtä määritelmää tai olemassa olevaa roolia, minkälainen kiusaaja voi olla. Jokainen tapaus ja siihen liittyvä kiusaaja on yksilö ja kiusaajan takana olevat syyt ovat henkilökohtaisia. Kiusaamisen varsinainen syy löytyy aina kiusaajasta itsestään ja ympäristön aiheuttamasta paineesta. (Hamarus 2012, 45.) Kaski ja Nevalainen (2017, 43) ovat käsitelleet teoksessaan erilaisia kiusaajarooleja, joista tähän olen nostanut neljä keskeisintä.

Suurimman osan ihmisistä on vaikea hyväksyä ajatusta, että lapsi voisi olla paha. Kukaan ei kuitenkaan syntyessään ole hyvä eikä paha vaan ne ovat opittuja piirteitä. Siihen tuleeko ihmisestä sitten loppuen lopuksi hyvä vai paha, vaikuttaa jo varhaislapsuudessa koetut kokemukset. Ilkeys saattaa alkaa lapsilla jo hyvinkin varhaisessa vaiheessa, joka ilmenee sisarusten hännäämisellä tai karpäsen siipien repimisellä. Näihin tilanteisiin aikuiset puuttuvat ja opastavat lapsia huomaamaan esimerkiksi toisen ihmisen pahaa mieltä ja kipua. Näin lapsi oppii empatiaa, myötäelämistä toisia ihmisiä ja olentoja kohtaan. (Kaski & Nevalainen 2017, 44.)

Kaikki lapset eivät kuitenkaan ota aikuisten ohjeistuksia vastaan tai aikuiset eivät jostain syystä osaa ohjata lasta kokemaan empatiaa. Näin empatian kehittyminen jää vajavaiseksi. Tällaiset ihmiset eivät koe kyseistä empatiaa sellaisistakaan teoista, joita valtaosa ihmisistä pitää kammottavina tai ihmisarvoa alentavina. Tällaisia ihmisiä voitaisiin arkikielessä kutsua ilkeiksi tai pahoiksi. Ilkeä ja epäempaattinen kiusaaminen on hauskanpitoa toisen kustannuksella ja se on lähes aina tietoista. Omat tarpeet ovat tällaiselle kiusaajalle aina etusijalla, esimerkiksi jos kiusaaja kokee kyllästyksen tunnetta tai ärsyyntymistä, on kyseiset tunteet helppo purkaa toisiin ihmisiin. Usein ilkeät kiusaajat ovat jengin pomoja, koululuokan kingejä tai työyhteisön henkisiä johtajia, jotka tietävät mistä narusta vetää milloinkin. (Kaski & Nevalainen 2017, 45–46.)

Kiusaaja jota voisi sanoa pelkuriksikin, haluaa kääntää huomion yleensä pois itsestään. Usein taustalla on pelko siitä, että tulee itse kiusatuksi, ellei keksi jotain

ilkeyksiä toisille. Kaikissa yhteisöissä on aina ollut ihmisiä, jotka kiusaavat pelkuruudesta johtuen. Tällaiset kiusaajat usein kokevat, ettei inhoa tai vihaa kiusattua ja saattaa myös jälkikäteen yrittää hyvittää tekojaan uhrille. Pelkurimaiseen kiusaamiseen saattaa liittyä myös pelko omasta erilaisuudesta. Sen sijaan, että kiusaaja kohtaisi omat pelkonsa liittyen esimerkiksi omaan seksuaaliseen suuntautumiseen tai uskontoon, hän ilkeilee ja molla kaikkia, mikä on riittävän erilaista kuin hän itse. Pahimmillaan pelko voi johtaa aggressiivisuuteen, kun kiusaaja ei enää hallitse sitä ja pelko kasvaa liian suureksi. (Kaski & Nevalainen 2017, 52–55.)

Toisten naurattaja, ryhmän pelle hakee toiminnallaan muiden hyväksyntää kertomalla vitsejä muiden heikkouksista. Hän saa muut nauramaan ja jopa innostuu omasta hauskuuttamisen taidostaan niin paljon, ettei tajua tarkkailla ja seurata muita ihmisiä ja heidän reaktioitaan. Pellen kohteeksi joutuvat usein ne ihmiset, jotka poikkeavat jotenkin massasta, on se sitten hyvä koulumenestys tai poikkeava ulkonäkö. Työyhteisöissä hauskuuttajan kiusaaminen kohdistuu enemmän muiden tekemiseen. Sen sijaan että tartuttaisiin ulkoisiin asioihin, kiusaaja osaa taitavasti saada muut nauramaan uhrin esittämille asioille ja työtehtäville. Pelle ei välttämättä mahda itselleen mitään. Hän näkee tilanteissa paljon koomisia piirteitä ja hän haluaa jakaa ne yhteisön muille jäsenille ajattelematta sitä, että kohde voi kokea sen loukkaavana. (Kaski & Nevalainen 2017, 59–60.)

Kiusaamisen takana voi olla myös kateus toista ihmistä kohtaan. Tällainen kiusaaja kokee syvää empatiaa lähinnä itseään kohtaan ja kokee jäävänsä kaikesta paitsi mitä muut ovat saaneet. Kateus voi kohdistua mihin tahansa: olemukseen, omaisuuteen tai toisen onnistumisiin. Kateellinen kiusaaja ei pysty hyväksymään sitä, että joskus joku toinen on parempi. Näin ollen, kun oma epäonnistuminen uhkaa tai muuten vain joku toinen yksilö pärjää jossain asiassa paremmin, kiusaaja selviää tilanteesta ainoastaan kiusaamalla. Kateus on tunne siinä missä muutkin, mutta kateellinen kiusaaja ei osaa tulkita tunnetta samalla tavalla. Hän tunnistaa ainoastaan tuntemansa inhon, väheksynnän tai raivon toista ihmistä kohtaan. (Kaski & Nevalainen 2017, 65.)

Koulussa kateellisen kiusaajan uhriksi voi joutua se, joka on hyvä koulussa tai jossain urheilulajissa tai joka on liian köyhä tai rikas. Kateellisten kiusaajien takia, moni koulussa oleva oppilas ei esittele todistustaan toisille eikä edes viittaa tunneilla. Työpaikoilla kateellinen kiusaaja kokee toisten työntekijöiden olevan vain parempia kuin hän itse. Työpaikalla kateelliselle kiusaajalle on myös ominaista huolehtia siitä, että yksikään työntekijä ei saa yhtään enempää kuin muut, esimerkiksi palkankorotusta. Tällaisessa tilanteessa kiusaaja on usein kyseisen työntekijän kimpussa joko suoraan tai epäsuoraan puhumalla esimerkiksi kahvihuoneessa hänestä paha toisten työntekijöiden kanssa. (Kaski & Nevalainen 2017, 66–67.)

3.2 Kiusattujen eri ominaisuudet

Kiusaamisen kohteeksi joutuu monentyyppisiä ihmisiä. Kun puhutaan kiusaamisesta, usein etsitään syitä kiusatun ulkonäöstä, luonteesta, menestyksestä tai sen puutteesta. Yksilöllisten ominaisuuksien myötä pyritäänkin hakemaan oikeutusta kiusaamiselle. Niiden avulla sitä ei kuitenkaan voi selittää, vaan kiusaaminen on ryhmäilmiö. (Satri 2015, 20.)

Voidaan sanoa, että ihan tavallinen lapsi tai nuori voi joutua kiusaamisen uhriksi. Maailmassa on tehty paljon erilaisia tutkimuksia siitä, onko kiusatuilla jokin erityinen piirre, josta heidät voi tunnistaa. Yksi ilmennyt asia on, että piirteet liittyvät usein kulttuurisiin arvostuksiin: ulkonäköön tai käyttäytymiseen, sairauteen tai vammaan, etnisyyteen, uskontoon, sukupuoliseen suuntautumiseen, koulumenestykseen tai perheeseen liittyviin ominaisuuksiin. (Hamarus 2012, 44.)

Hamarus (2008, 29) puhuu teoksessaan kiusaamisesta toiseuden tai erilaisuuden tuottamisena. Näin kiusaamisessa yksilön erilaisuutta tuotetaan luomalla kiusatulle tietynlainen maine, jota levitetään yhteisössä erilaisten tarinoiden kautta. Tämä tuotettu toiseus elää kiusatussa ja kiusaamisen syistä kerrotun peitetarinan muodossa. Kuulijoille syntyy erilaisia käsityksiä, jotka saavat heidät kaihtamaan kiusattua ja pitämään häntä esimerkiksi outona. (Hamarus 2008, 29.)

Kiusaamisen kohteeksi saattaa joutua helposti myös provokatiiviset, reaktiivisesti aggressiiviset yksilöt, joilla on ongelmia tunteiden säätelyn kanssa sekä hyperaktiivisuutta (Sinkkonen & Korhonen 2015, 240). Tämän tyyppisille uhreille ominaista on ahdistuneisuus, mutta he ovat lisäksi itse aggressiivisia. Provokatiiviset uhrin aiheuttavat ärtymystä ja jännitteitä ympäristössään ja saattavat myös itse kiusata toisia. (Salmivalli 1998, 103.)

3.3 Kiusaamiseen johtavat syyt

Monet kiusaamisen uhrin usein haluavat tietää, miksi kiusaamista ilmenee. Kysymykseen ei kuitenkaan löydy yhtä ainoaa vastausta. (Satri 2015, 24.) Usein kiusaamisen syytä on etsitty henkilön aggressiivisuudesta, sosiaalisten taitojen puuttumisesta tai huonosta itsetunnosta. Tilanteen syntyyn vaikuttaa kuitenkin myös moni muu tekijä kuten esimerkiksi ympäristön yleinen ilmapiiri, johdon asenteet, opettajien sitoutuneisuus ja kiinnostuneisuus, työkavereiden tai muiden oppilaiden persoonallisuus ja kypsyyt sekä vanhempien asenne. (Höistad 2003, 109.)

Nykytutkimuksen valossa etenkin epäsuoraa kiusaamista käyttävät kiusaajat ovat osoittautuneet sosiaalisesti hyvinkin taitaviksi. Kiusaajilla tuntuu olevan tarve dominoida ja kontrolloida ikätovereitaan. He haluavat tulla ihailluksi, näkyväksi ja vaikutusvaltaiseksi. Kiusaajalla tai kiusaajaryhmällä voi olla virheellisen korkeat luulot itsestään ja vaikeutta ottaa vastuuta tekemistään teoista. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 238.)

Hamarus, Holmberg-Kalenius & Salmi (2015, 37) tuovat teoksessaan esille näkökulman, minkä mukaan kiusaamisesta on aina olemassa kaksi tarinaa: peitetarina ja tositarina. Peitetarinalla tarkoitetaan tarinaa, jota yhteisö kertoo. Kukaan ei oikeasti tiedä mistä kiusaaminen johtuu, vaan yhteisö lähtee mukaan vahvistamaan heille tuotettua peitetarinaa. Pelko joutua jossain vaiheessa itse kiusatuksi edistää kiusaamiseen mukaan lähtemistä. Tositarina on taas kiusaajan näkökulmasta katsottuna se varsinainen syy siihen, miksi kiusaaminen on

koskaan alkanut. Tätä tarinaa harvoin tietää kukaan muu kuin kiusaaja itse. (Hamarus, Holmberg-Kalenius & Salmi 2015, 37.)

Kiusaaminen katsotaan usein sosiaalisen vaikutusvallan ja hierarkian muodostamisen välineeksi. Sen takia kiusaamisen jatkumiseksi ja ylläpitämiseksi tarvitaan usein myös sivustakatsojien niin sanottu hiljainen hyväksyntä. Vaikka sivustakatsojia on yleensä enemmistö, eivät he kuitenkaan koe, että heillä olisi valta vaikuttaa kiusaamisen loppumiseen. Pidättäytymällä kiusatun puolustamisesta he mahdollistavat kiusaamisen jatkumisen. Tämä voi olla sivustakatsojille ainoa keino varmistaa oma asema sekä fyysinen turvallisuus ryhmässä. Joskus lapset ja nuoret odottavat myös aikuisen puuttumista, koska heihin nähden aikuisella on enemmän auktoriteettia ja kykyä vaikuttaa ryhmän toimintaan. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 238; Satri 2015, 24.)

Niin kuin Hamarus (2012, 44) teoksessaan toteaa, kiusatussa itsessään ei ole syytä, vaan yleensä kiusaamisen syy tuotetaan ryhmässä. Kiusaamiseen liittyy paljon yksilökohtaisia ominaisuuksia sekä käyttäytymismalleja. Erilaiset yksilölliset piirteet ja sosiaaliset riskitekijät altistavat kiusaamiselle, on se sitten yksilön ujous, liika lihavuus, erityisvaikeudet, pelokkuus tai herkkyyys itkuisuudelle. Kiusaamisen syyllä ei loppuen lopuksi ole mitään merkitystä, vaan asiaa pitäisi aina miettiä sitä kautta, mitä kiusaaja saavuttaa toiminnallaan. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 240; Kumpulainen 2016, 102.)

3.4 Kiusaaminen ja mahdollinen rikokseen syyllistyminen

Harva kiusaaja, kiusattu tai vanhempi on tietoinen siitä, miten laki suhtautuu kiusaamiseen. Uhkaaminen, väkivallan käyttäminen, toisen kunnian loukkaaminen tai omaisuuden tuhoaminen eri muodoissaan on lailla kiellettyä. Tällainen toiminta on kuitenkin arkipäivää monen kiusatun elämässä eikä kaikki välttämättä ymmärrä, että se voi täyttää myös monen rikoksen tunnusmerkit. (Helsingin Sanomat & MLL 2014.)

Suomessa rikosikävastuu on 15 vuotta, joka tarkoittaa sitä, että viisitoista vuotta täyttänyt henkilö voidaan tuomita tekemästään rikoksesta rangaistukseen, jos

henkilö ei ole ollut tekohetkellä syyntakeinen. Vahingonkorvausvastuussa ei ole ikärajaa, joten myös kiusaaja, joka on alle 15-vuotias, voidaan tuomita maksamaan vahingonkorvauksia sopiva määrä ikään ja kehitystasoon nähden hänelle, kelle vahinkoa on tehty. (Rikoslaki 515/2003, 4. §; Vahingonkorvauslaki 412/1974, 2. §.) Syyt miksi kiusaajan rikosoikeudellista vastuuta pohditaan suhteellisen harvoin ovat tekijän ikä sekä se, että rikosoikeus on aina viimesijainen yhteiskuntapolitiikan keino. Rikosoikeuteen tulisi turvautua vain, jos muilla keinoilla ei päästä tavoitteeseen. Tässä kohtaa esimerkiksi koulun kurinpitokeinot ovat keskeisiä. (Mäntylä, Kivelä, Ollila & Perttola 2013, 60.)

Kiusaamistapaukset sisältävät useita rikoslain sisältämiä rikoksen tunnusmerkintöjä, joista yleisimmät ovat pahoinpitely, kunnianloukkaus sekä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen. Näitä kolmea rikosta käsitellen tarkemmin luvussa niiden yleisyyden vuoksi. Kiusaaminen voi sisältää myös omaisuuteen kohdistuvaa vahingontekoa, pakottamista ja kiristämistä tai laittomia uhkauksia, jotka ovat myös rikoslain mukaisia, rangaistavia tekoja. Kyseisiä tunnusmerkkejä esiintyy esimerkiksi pahoinpitelyin toteutetun kiusaamisen yhteydessä. (Mäntylä ym. 2013, 60.)

Fyysinen kiusaaminen saattaa sisältää toisen ihmisen tönimistä tai hakkaamista. Hänet, joka tekee ruumiillista väkivaltaa ja vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, voidaan tuomita pahoinpitelystä. Rangaistuksena tässä toimii joko sakkorangaistus vai vankeustuomio enintään kahdeksi vuodeksi. (Rikoslaki 578/1995, 5. §.)

Pahoinpitely voidaan luokitella myös törkeäksi tai lieväksi pahoinpitelyksi. Lievässä pahoinpitelyssä otetaan huomioon teon väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksen tai terveyden vahingoittamisen laajuus tai vähäisyys. Lievässä pahoinpitelyssä rangaistuksena toimii sakko. Jos pahoinpitelyssä aiheutetaan toiselle ruumiinvamma, sairaus tai hengenvaarallinen tila, rikos tehdään erikoisen raa'alla tavalla tai siinä käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta vastaavaa välinettä, voidaan tekijä tuomita törkeästä pahoinpitelystä. Rangaistuksena toimii tässä tapauksessa

vankeustuomio vähintään vuodeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. (Rikoslaki 654/2001, 6. §; Rikoslaki 578/1995, 7. §.)

Joissakin tilanteissa kiusaaminen saattaa täyttää kunnianloukkauksen tai yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisrikoksen kuvauksen. Kunnianloukkauksesta voidaan tuomita, jos kiusaaja levittää uhrista valheellisia tai halventavia huhuja, jotka aiheuttavat uhrille vahinkoa ja kärsimystä. Yksityiselämää loukkaava tiedon levittämisrikos eroaa kunnianloukkauksesta siten, että levitetty tieto ei ole valheellista. Jos kiusaaja levittää uhrin yksityiselämästä tiedon tai kuvan joukkotiedotusvälinettä käyttäen tai muuten toimittaa tiedon lukuisten ihmisten saataville, siten että teko aiheuttaa vahinkoa ja kärsimystä, voidaan kiusaaja tuomita rangaistukseen. (Rikoslaki 879/2013, 8. §, 9. §.)

4 Kiusaamisen vaikutukset

Kiusaaminen jättää jäljen kiusattuun ja pahimmillaan se voi vaikuttaa kiusatun koko loppuelämään. Se vaikuttaa yksilön itsetuntoon ja luottamukseen omiin taitoihin ja kykyihin. Se vaikuttaa myös uhrin omaan käytökseen sekä suhtautumiseen esimerkiksi toisiin ihmisiin. Kiusaamisen, psyykkisten oireiden ja häiriintyneisyyden sekä huonon psykososiaalisen sopeutumisen ja terveysongelmien välillä on monen tutkimuksen kautta todettu selkeä yhteys. (Kaski & Nevalainen 2017, 18; Kumpulainen 2016, 102.)

4.1 Vaikutukset itsetuntoon ja identiteettiin

Kiusaaminen aiheuttaa ihmisessä monia eri tunteita, kuten epäoikeudenmukaisuutta, pelkoa, ahdistusta, luottamuksen pettämistä, yksinäisyyttä, nolaamista, häpeää, vihaa tai inhoa (Hamarus 2012, 54). Tunteet, tilanteen salaaminen, häpeä ja ahdistus, vievät ihmiseltä kaiken sen energian mikä pitäisi riittää ystävyysuhteisiin, opiskeluun ja arkeen. Kiusattu on ahdettu nurkkaan henkisesti ja on tunne-elämältään syväjäässä. Tässä tilassa kiusattu

voi muuttua passiiviseksi ja hyväksyy oman tilanteensa eikä halua tuoda sitä ulkopuolisille ilmi, kiusaamisesta alkaa tulla "normaalia". (Hamarus ym. 2015, 50.)

On kaksi asiaa, joita on hyvä korostaa kiusaamiskokemuksen traumaattisuudesta. Ensimmäiseksi on hyvä muistaa, että kiusaaminen ei ole ohimenevä tapahtuva, vaan uhrille pysyvä tilanne, joka on monilla jatkunut monen vuoden ajan. Toiseksi, kiusaaminen ei ole muusta sosiaalisesta elämästä irrallaan, vaan siihen liittyy usein kokonaisvaltainen ihmisarvon menetys omassa vertaisryhmässä. Tämä liittyy ryhmämekanismeihin: jos ryhmässä epäsuosittu yksilö valikoituu muita suuremmalla todennäköisyydellä kiusaamisen kohteeksi, muiden käsitys muuttuu hänestä ajan mittaan yhä kielteisemmäksi. Jos tällaiseen asemaan joutuu, on siitä vaikea päästä eroon. (Salmivalli 2010, 25.)

Kiusaaminen on kehityksellinen kriisi, joka aiheuttaa paljon negatiivisia tunteita, mutta vaikuttaa myös ihmisen itsetuntoon ja identiteettiin. Identiteetillä tarkoitetaan jokaisen omaa, yksilöllistä käsitystä itsestään. Elämänsä aikana rakennamme jatkuvasti omaa kertomustamme ja identiteettiämme ja varsinkin nuoruus tunnetaan elämänvaiheesta, jolloin etsitään itseään ja pohditaan omia persoonallisuuteen liittyviä asioita. Kiusaaminen vaikuttaa yksilön käsitykseen itsestään, sillä kiusaaminen kohdistuu usein hyvin henkilökohtaiselle tasolle. Jokaisen henkilökohtainen identiteetti eli käsitys siitä, kuka hän on, riippuu voimakkaasti ryhmistä, joihin hän kuuluu. Henkilöä uhkaavissa tilanteissa hänen yksilöllinen sekä myös sosiaalinen identiteetti ovat kovassa paineessa, joka vaikuttaa vahvasti identiteetin muokkautumiseen ja luo selvän yhteyden kiusaamisen vaikutukseen. (Hamarus ym. 2015, 50, 61–62.)

Käsitteet identiteetti ja itsetunto ovat hyvin lähellä toisiaan. Itsetunto kertoo, millä tavalla ihminen itse arvostaa itseään, minkälainen on ihmisen oma omanarvontunne. Kiusaaminen vaikuttaa vahvasti itsetuntoon ja oman pystyvyyden tunteeseen. Jos ihmistä pidetään huonona, hän alkaa pikkuhiljaa itsekin uskoa olevansa huono. Henkinen väkivalta jättää sieluun jälkiä, jotka ilmenevät alemmuuden tunteena, häpeänä tai paniikkikohtauksin. Heikko itsetunto on yhteydessä masennukseen, ahdistukseen ja sosiaalisten tilanteiden

pelkoon sekä oman identiteetin lopulliseen kehittymiseen. (Hamarus ym. 2015, 62–65; Kaski & Nevalainen 2017, 19.)

4.2 Vaikutukset psyykkiseen hyvinvointiin

Psyykkisen hyvinvoinnin suhteen, Kumpulainen (2016, 103) toteaa, että depressiivinen oireilu on tavallista kiusatuilla, koska he ovat alttiita reagoimaan kokemaansa stressiin. Psyykkisen oireilun on myös todettu lisääntyvän, jos kiusaaminenkin lisääntyy. Kun kiusaamista on jatkunut tarpeeksi pitkään, kiusattu alkaa uskomaan omaan huonouteensa ja arvottomuuteensa. Näillä käsityksillä on vahva vaikutus mielialaan ja elämänuskoon. (Kaski & Nevalainen 2017, 32.)

Niin kuin aikaisemmin mainittiin, masennukseen on selvästi yhteydessä yksilön heikko itsetunto. Masennus saa usein ihmisen kääpertymään ja hyväksymään oman kurjuutensa ja tilanteensa. Kykenemättömyys asioiden hoitamiseen aiheuttaa myös itsessään huonommuuden tunnetta ja mielialan laskua. Masentunut ihminen ei kykene kohtaamaan vaikeita ja traumaattisia tilanteita rakentavasti. Syvässä masennuksen tilassa ihmisen on haastavaa löytää omasta elämästään positiivisia asioita. Masennus on kuitenkin luonnollinen reaktio tilanteeseen, jossa koetaan avuttomuutta ja voimattomuutta. Nuorilla masennus saattaa näkyä myös ulospäin aggressiivisena ja häiriökäyttäytymisenä jonka avulla paha olo puretaan. Masentuneiden nuorten kohdalla ei ole myöskään harvinaista, että paha olo puretaan itsetuhoisella käyttäytymisellä esimerkiksi satuttamalla itseään tai erilaisella riskikäyttäytymisellä. (Kaski & Nevalainen 2017, 31–33; Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 257–258.)

Itsetuhoisuudella tarkoitetaan kaikkea sellaista käyttäytymistä, johon liittyy elämää uhkaavan riskin ottaminen tietoisesti tai tiedostamatta. Tiedostamaton itsetuhoisen käyttäytyminen muodostuu ennen pitkää suurella todennäköisyydellä henkilölle vahingolliseksi. Itsetuhoisuus voi ilmetä suoranaisena haluna kuolemaan tai itsensä satuttamiseen mutta myös ajatuksina ja kuvitelmina, joita leimaa piittaamattomuus omasta turvallisuudesta. Riskikäyttäytyminen taas näkyy järjestyksen, normien ja yhteiskunnan vastustamisena. Sillä on myös aina sosiaalinen merkitys. Sosiaalisissa suhteissa

sen ilmenemismuotoja ovat esimerkiksi tupakointi ja runsas alkoholin käyttö. Sen kautta nuori pyrkii saamaan hyväksyntää yhteisössä sekä samaistumaan muihin ihmisiin. (Aaltonen ym. 2003, 279–280, 284–285.)

4.3 Vaikutukset sosiaalisiin suhteisiin

Kiusaamisen vaikutukset eivät näy pelkästään kiusatussa vaan myös hänen ihmissuhteissaan. Kiusatun voi olla vaikea luottaa muihin ihmisiin, joka vaikeuttaa niin uusien suhteiden luomista, kuin vanhojen ylläpitämistä. Luottamuspuola usein johtaa siihen, ettei kiusattu päästä ihmisiä lähelle. Kun toista ihmistä ei päästä tarpeeksi lähelle, suhde jää vajaaksi. (Kaski & Nevalainen 2017, 30.) Kiusatun ihmissuhteisiin vaikuttaa myös henkilön omat kokemukset itsestään ja omasta arvostuksestaan. Kun on kokenut toistuvaa kiusaamista sekä torjumista, se luo tunteen, ettei seuraa kaivata. Tämä voi johtaa kiusatun eristäytymiseen sekä syrjäytymiseen. (Hamarus ym. 2015, 69.)

Ihmissuhteiden vakiintumattomuus alkaa usein koulussa, kun kiusaaminen sisältää syrjäyttämistä tai ulkopuolelle jättämistä. Kiusatulla voi olla yksi tai muutama ystävä seuranaan, mutta usein hekin saattavat vaihtua tilanteen mukaan. Jo koulussa kiusattu oppii ystävien vaihtuvuuteen ja alkaa pelätä, että jokainen uusi ystävä saattaa osoittautua uudeksi kiusaajaksi. Näin kiusatulle alkaa nousta huoli torjutuksi tulemisesta joka ilmenee esimerkiksi erilaisten yleisötapahtumien tai sosiaalisen kanssakäymisen välttelynä. (Kaski & Nevalainen 2017, 30.)

Kiusaamista kokeneet oppivat varovaisiksi, joka harjaannuttaa heitä kuuntelemaan ja seuraamaan ympäristöään tavallista enemmän. Kiusatuille kehittyy vaisto, jonka avulla he seuraavat ympärillä olevaa ilmapiiriä sekä lukevat ihmisten ilmeitä ja kehonkieltä. (Holmberg-Kalenius 2008, 98.) Kiusattu voi olla täysin tietämätön olemassa olevista syy-seuraus-suhteista, joita kiusaamistraumat ovat jättäneet. Aikuisiällä kiusattu voi jopa hakea apua siihen, ettei saa parisuhteitaan kestäväksi. (Kaski & Nevalainen 2017, 29.)

5 Aikaisemmat opinnäytetyöt ja tutkimukset

Opinnäytetyöprosessin aikana etsin ja tutustuin aihepiirin opinnäytetöihin ja projekteihin. Kiusaamisesta aiheena ja ilmiönä on tehty paljon erilaisia opinnäytetöitä, joista nostin esille aiheeseen liittyen kaksi merkittävintä opinnäytetyötä sekä yhden kandidaatintyön. Tutkimuksista nostin esille brittiläis-yhdysvaltalaisen tutkimuksen, jossa on tutkittu kiusaamisen vaikutuksia.

Minna Kosonen (2015) on tehnyt ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyönsä yhteistyössä Pohjois-Karjalan sovittelutoimiston kanssa. Opinnäytetyön aiheena oli Whatsapp-sovelluksessa tapahtuva kiusaaminen ja sovittelu. Työ on toteutettu laadullisen tutkimuksen menetelmin. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää kiusaamista ilmiönä, siihen liittyviä rikosnimikkeitä sekä sovittelua kiusaamisasioiden käsittelyssä. (Kosonen 2015.)

Aromaa Tooke ja Riepponen (2014) keskittyvät omassa opinnäytetyössään kiusaamisen lisäksi kiusaamisen vaikutuksiin mielenterveyteen. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää aikuisten mielenterveyskuntoutujien kokemuksia koulukiusaamisesta ja sen vaikutuksesta heidän omaan mielenterveyteen. Tämäkin opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. (Aromaa Tooke & Riepponen, 2015.)

Knuutinen (2016) käsittelee omassa kandidaatintyössään kiusaamisen aiheuttamia ongelmia, mutta myös siihen puuttumista ja sen jälkeen tehtävää jälkityötä. Tutkielmassaan hän tutkii kiusaamisen haittavaikutuksia tapahtuman eri osapuolille. Hän käsittelee työssään myös, minkälaisia menetelmiä voidaan käyttää kiusaamiseen puuttumisessa ja sen jälkityössä. Tutkimus on tehty systemaattisena kirjallisuuskatsauksena. (Knuutinen 2016.)

Aiheeseen liittyvistä tutkimuksista, mainitsen Lereya, Copeland, Costello & Wolke (2015) tekemän tutkimuksen, joka liittyy myös kiusaamisen vaikutuksiin. Tulokset perustuivat kahden eri tutkimuksen aineistoihin, Avon Longitudinal Study of Parents and Children – pitkäikäistutkimukseen sekä Yhdysvaltan Great Smoky Mountains Study – pitkäikäistutkimukseen. Britanniassa aineisto koostui

lapsen kokemasta väkivallasta, laiminlyönnistä sekä kiusaamisesta ja Yhdysvalloissa aineisto koostui kaltoinkohtelusta ja kiusaamisesta. (Lereya, Copeland, Costello & Wolke 2015.)

6 Opinnäytetyön lähtökohdat

6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena oli nostaa esille kiusaamisen uhrien kokemukset heihin kohdistuneesta kiusaamisesta. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitä vaikutuksia kiusaamiskokemukset ovat aiheuttaneet uhreille sekä kuinka paljon haastateltavien kokemuksissa ilmeni rikosten tunnusmerkintöjä.

Tutkimuskysymykset olivat

1. Millaisia kokemuksia kiusaamisesta oli?
2. Millaisia vaikutuksia kiusaamisella oli?
3. Millaisia rikosten tunnusmerkintöjä kiusaamistapauksissa ilmeni?

6.2 Opinnäytetyön toimeksiantaja

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Mannerheimin Lastensuojeluliiton Joensuun yhdistys. Mannerheimin Lastensuojeluliitto on vuonna 1920 perustettu avoin ja valtakunnallinen kansalaisjärjestö, jonka päätehtävänä on edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. MLL vaikuttaa lapsi- ja perhepoliittiseen päätöksen tekoon ja on aktiivisesti yhteydessä ministeriöihin, eduskuntaan, tutkijoihin, muihin järjestöihin sekä mediaan. Järjestö on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton, jolla on yli 550 paikallisyhdistystä, joista yksi on Joensuun yhdistys. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017a.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimintaan kuuluu auttavat puhelin- ja nettipalvelut lapsille, nuorille ja vanhemmille, nuorisotyö ja koulujen kanssa tehtäväyhteistyö, perhekeskustoiminta joka sisältää perhekahviloita,

vertaisryhmiä tai lasten harrastekerhoja, perhekummit, lastenhoitotoiminta sekä erilaiset kampanjat ja keräykset. Moni palveluista pyörii vapaaehtoisten panoksella, mutta mukana on myös ammattilaisia turvaamassa avun saanti. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017b.)

MLL Joensuun yhdistys on perustettu vuonna 1921. Joensuun yhdistyksen palveluihin kuuluu neljä perhekahvilaa ympäri Joensuun aluetta, kummioppilastoiminta, lapsiperheiden liikunnalliset tenavatunnit sekä erilaiset tapahtumat yhteistyössä muiden järjestöjen kanssa. Yhdistyksellä on myös vuokrattavana lastentarvikkeita, esimerkiksi syöttötuoleja, turvaistuimia, rattaita ja turvakaukaloita. (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Joensuun yhdistys ry 2017a; 2017b; 2017c.)

7 Opinnäytetyön toteutus ja menetelmälliset valinnat

7.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Valitsin laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän, koska siinä korostetaan erityisesti ihmistä maailmansa kokijana, havainnoijana sekä toimijana, joka sopi opinnäytetyöni aiheeseen ja menetelmävalintoihin. Menetelmässä kokemukset ja toiminnot värittyvät suhteessa aikaan, paikkaan ja tilanteisiin. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 82.) Monesti tutkimukseen kuuluu myös tutkimuksellinen mielenkiinto, eli tutkija kokee asian tärkeäksi (Varto 2005, 50).

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineiston kokoa ei säätele määrä vaan sen laatu. Tavoitteena on, että aineisto toimii apuvälineenä ilmiön ymmärtämisessä tai tulkinnan muodostamisessa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin vaan ymmärtämään toimintaa. Näin ollen aineiston kattavuudella tarkoitetaan tutkimusaineiston koon, analyysin ja tulkinnan onnistuneisuuden sekä raportin muodostamaa kokonaisuutta. (Eskola & Suoranta 1998, 60–61; Vilkkä 2015, 150.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen sekä tulkinnan antaminen. Siinä pyritään ilmiön syvempään ymmärtämiseen käyttämällä sanoja ja lauseita erilaisten lukujen ja määrien sijaan. Laadullinen tutkimus antaa myös tutkijalle mahdollisuuden ymmärtää ilmiön uudella tavalla, kun tutkitaan yksittäistapausta, eikä tapausten joukkoa. (Kananen 2014, 18.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusongelmat ja tutkimuskysymykset asetetaan väljästi, koska ajatellaan, että niiden vakiintuminen on jo osa tuloksia. Menetelmässä on myös tavallista tulkinnan korostus, mikä on suora seuraus merkitysten keskeisyydestä ja kokemuksellisuudesta. (Ronkainen ym. 2011, 82.)

7.2 Teemahaastattelu

Käytin tutkimuksessa teemahaastattelua, koska haastattelumenetelmän avulla pystytään tutkimaan erilaisia ilmiöitä ja hakemaan vastauksia ongelmiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74). Oleellisinta teemahaastattelussa on, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Tällainen avoimuus haastattelussa vapauttaa tutkijan ja tuo haastateltavien äänet paremmin kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 48.)

Haastattelu on hyvin joustava aineistonkeruumenetelmä, joka sopii moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Siinä ollaan suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, joka luo mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa. Myös haastatteluaiheiden järjestystä on mahdollista muokata. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 34.) Teemahaastattelu toimii myös tilanteissa, joissa kohteena ovat intiimit tai arat aiheet (Metsämuuronen 2008, 41).

Puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu muistuttaa syvähaastattelua. Siinä edetään ennalta valikoitujen teemojen sekä niihin liittyvien tarkentavien kysymysten mukaan. Näin ollen haastattelussa ei voi kysellä mitä tahansa vaan kysymyksillä pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimustehtävän mukaisesti. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 75.) Tekemäni teemahaastattelun runko löytyy opinnäytetyöni raportin liiteosiosta (liite 3). Kysymykset olivat avoimia ja jaoteltu kolmen eri teeman mukaisesti. Teemahaastattelurungon kysymykset oli

tehty lähinnä omaksi tueksi, jotta haastattelun aikana vastaaja sai mahdollisimman paljon tilaa kertoa itse omista kokemuksistaan.

7.3 Tutkimusaineiston kerääminen

Aloitin tutkimusaineiston keräämisen lähettämällä toimeksiantajalle saatekirjeen opinnäytetyöstä (liite 2). Tämän saatekirjeen avulla toimeksiantaja osallistui haastatteluun osallistuvien vapaaehtoisten etsintään levittämällä kirjettä heidän yhteistyökumppaneilleen sekä kouluille. Itse osallistuin vapaaehtoisten etsintään kertomalla opinnäytetyöstäni tuttaville sekä levittämällä tietoa tutkimuksesta omassa sosiaalisessa mediassani.

Toimeksiantajan panoksesta huolimatta, yhteydenottoja ei tullut yhtään. Tästä syystä lähetin saatekirjettä myös Joensuun muille toimijoille, muun muassa rikosuhrapäivystykseen, Joensuun kaupungin nuorisopalveluihin sekä pienryhmäkoti Aurinkoiseen. Valitettavasti nämäkään kontaktit eivät tuottaneet tuloksia. Jatkoin haastateltavien keräämistä mainostamalla opinnäytetyötä omassa sosiaalisessa mediassani. Lopulta sain omien kontaktien kautta yhden haastateltavan. Tämä ensimmäinen haastatteluun suostunut vapaaehtoinen kertoi, että hänellä on tuttavilla, jotka voivat mahdollisesti osallistua haastatteluun myös. Sain yhteystietoja ja olin kyseisiin ihmisiin itse yhteydessä. Tätä kautta sain neljä vapaaehtoista haastatteluihin.

Haastattelut toteutettiin syyskuussa 2017. Nauhoitin haastattelutilanteet kahdelle eri laitteelle. Haastattelun nauhoittaminen helpottaa keskustelun sujuvuutta sekä auttaa haastattelijaa toimimaan mahdollisimman luonnollisesti ilman ylimääräisiä kyniä ja papereita (Hirsjärvi & Hurme 2009, 92). Nauhoituksen alkuun varmistin jokaiselta vastaajalta heidän suostumuksensa kyseiseen tutkimukseen sekä kerroin, että käsittelin aineistoa nimettömänä niin omissa tiedostoissani kuin lopullisessa tuotoksessa.

Teemahaastattelu edellyttää vastaajalta ja haastattelijalta hyvää kontaktia, joten tutkijan on otettava huomioon ympäristö ja paikka, missä haastattelu suoritetaan. Vastaajan on koettava olonsa turvalliseksi ja rauhalliseksi. (Hirsjärvi & Hurme

2009, 74.) Sovin haastatteluajat vastaajien kanssa tekstiviestitse sekä sosiaalisen median avulla. Kaikki haastattelut toteutettiin Karelia-ammattikorkeakoulun ryhmätyötiloissa. Kysyin haastateltavilta kyseisen paikan sopivuudesta ennen haastattelun alkua. Näin varmistin, että jokainen vastaaja tunsi olonsa hyväksi kyseisessä ympäristössä.

Haastattelutilanteissa pidin haastattelurunkoa esillä, jotta pystyin tukeutumaan siihen kysymyksiä esittäessä. Pidin myös kynän ja paperia esillä, jotta pystyin merkitä ylös tärkeitä ajatuksia. Pysin kuitenkin välttämään ylimääräistä kirjoittamista ja paperin lukua, jotta pystyin keskittymään vastaajaan ja hänen kertomukseensa. Haastattelut kestivät keskimäärin 30 minuuttia. Nauhoitettujen haastattelujen pituus oli yhteensä reilu kaksi tuntia.

Haastattelujen jälkeen litteroin aineiston tekstiksi. Hirsjärvi ja Hurme (2009) mainitsevat teoksessaan, että litteroinnin voi tehdä kahdella tavalla. Litterointi voi olla puhtaaksikirjoitusta eli haastattelu kirjoitetaan auki sanasta sanaan tai se voidaan tehdä valikoiden niin, että haastattelusta poimitaan tutkimukseen liittyvät tärkeimmät kohdat, näin litteroiden vain osan kokonaisuudesta. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 138.) Litteroin aineiston kokonaan. Lopullista litteroitua aineistoa tuli 28 sivua, fonttina Arial, fonttikoko 12 ja riviväli 1,5. Tämän työvaiheen jälkeen tuhosiin äänitallenteet.

7.4 Tutkimusaineiston analyysi

Laadullisen tutkimuksen kohdalla tutkija voi lähteä liikkeelle mahdollisimman puhtaalta pöydältä ilman ennakkoluuloja. Kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä voidaan käyttää yhtä perusanalyysimenetelmää, sisällönanalyysiä. Se toimii paitsi yksittäisenä menetelmänä myös väljänä teoreettisena kehyksenä. Kun tarvitaan perustietoa jonkin ilmiön olemuksesta, on tarpeellista käyttää aineistolähtöistä analyysiä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 92; Eskola & Suoranta 1998, 18.)

Aineistolähtöisessä analyysissä tarkoituksena on luoda teoreettinen kokonaisuus tutkimusaineistosta. Aikaisemmilla tiedoilla, teorioilla tai havainnoilla ei pitäisi olla

mitään tekemistä analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa, koska analyysin oletetaan olevan aineistolähtöistä. Aiemmin luettu ja tiedetty teoria vain auttaa lopullisen analyysin tekemisessä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 95.) Käytin opinnäytetyössäni aineistolähtöistä sisällönanalyysia, koska sen avulla aineistosta voi nostaa teemoja, jotka liittyvät tutkimusongelmaan. Näin pystytään vertailemaan tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. Se on myös suositeltava analyysimenetelmä, kun työskennellään jonkin käytännöllisen ongelman ratkaisemiseksi. (Eskola & Suoranta 1998, 179.)

Aineiston analyysi voidaan jakaa karkeasti kolmeen eri vaiheeseen, jotka ovat aineiston pelkistäminen, sen ryhmittely sekä teoreettisten käsitteiden luominen (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 108). Aineiston analyysin aloitin värikoodaamalla tekstistä teemoja ja yhtäläisyyksiä. Värikoodaamisen jälkeen aloitin pelkistämisen kirjoittamalla tekstit tiivistetysti ja poimimalla sieltä erilleen asiat, jotka olivat tutkimuskysymysten kannalta oleellisia. Samalla selvensin alkuperäiskuvauksia pelkistettyyn tekstiin. Teemoittelin poimitut asiat omiin kategorioihin tutkimuskysymysten mukaisesti. Pelkistettyä tekstiä jäi yhteensä yli neljä sivua.

Toinen vaihe analyysissä on aineiston klusterointi eli ryhmittely. Tässä vaiheessa aineisto käydään läpi ja etsitään samankaltaisuuksia. Nämä ilmaukset ryhmitellään, jonka jälkeen ne yhdistellään luokiksi. Näin aineisto tiivistyy, koska yksittäiset tekijät sisällytetään yleisimpiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 110.) Ryhmittelin aineistosta kerätyt pelkistetyt ilmaisut omiin alaluokkiin. Alaluokkia muodostui yhteensä 18 kappaletta.

Kolmas vaihe aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on aineiston abstrahointi, eli teoreettisten käsitteiden muodostaminen. Käsitteiden kautta aineistosta on poimittu tutkimuksen kannalta olennaisin tieto ja niiden avulla voidaan tehdä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 111.) Käsitteellistämisvaihe oli haastavampi kuin pelkistäminen ja alaluokkien ryhmittely. Alaluokista muodostin viisi yläluokkaa. Esimerkit aineiston analyysin eri vaiheista ovat nähtävissä raportin liitteissä (liite 4).

8 Tulokset

Tulokset jaoin kolmeen eri osaan, jotka ovat kiusaamisen kokemukset, kiusaamisen vaikutukset sekä kiusaamisessa esiintyvät rikosnimikkeet. Olen eritellyt kuvioinnin avulla tuloksista nousseet tärkeimmät teemat, jotka näkyvät liitteessä 5. Kananen (2014, 102) toteaa, että lopullisessa raportissa voi käyttää sanatarkkaa kuvausta. Elävöittämään tekstiä sekä tuomaan konkreettisuutta tuloksiin, olen lisännyt alkuperäisilmaisuja raporttiin.

8.1 Kiusaamisen kokemukset

Aluksi haastatteluissa halusin selvittää, minkälaisia kokemuksia haastateltavilla oli kiusaamisesta sekä missä kaikkialla kiusaamista tapahtui. Haastatteluissa ilmeni, että kiusaamiskokemukset sijoittuivat haastateltavilla enimmäkseen varhaisnuoruuteen ja teini-ikään. Osalla haastateltavalla kiusaaminen oli alkanut jo varhaislapsuudessa, joka toi haastatteluihin oman näkökulmansa varhaiskasvatuksessa tapahtuvasta kiusaamisesta ja lasten välisestä leikkimielisestä hännäämisestä.

Ihan tarhasta lähtien ku muutettiin Helsingistä Joensuuhun, nii me oltiin siskoni kanssa sit esikoulussa niitä ulkopuolisia helsinkiläisiä, nii sehän oli hirveen helppo eritellä ja jaotella sitten niiku toisiin ryhmiin. Siellä se oli oikeestaan sellasta leikkimielistä et niiku leikittii jotain sotaä nii mä olin aina ulkopuolinen.

Tarhassahan on monesti sellasta että pojat on poikia ja rakkaudesta se hevonenkin potkii, vähän semmonen asenne siellä niin. Ite ainaki koin sen sillee, ku sillo minuu alettiin enemmän vähän niiku hännäämään, että se sitten jo vaikuttaa myös siihen, miten on kokenu kaiken muunkin sit myöhemmin.

Haastatteluissa nousi vahvasti esille yhteneväiset kokemukset pilkkaamisesta ja haukkumisesta. Syyt haukkumiselle saatettiin etsiä kiusatun ulkoisesta olemuksesta, asuinpaikasta tai jostain muusta kiusaajan määrittelemästä syystä. Toinen haastatteluissa noussut yhteneväinen teema oli syrjäyttäminen ja ryhmän ulkopuolelle jättäminen. Vastajat kertoivat kiusaamisen olleen leikeistä eristämistä, ryhmätehtävistä ulosjättämistä tai selkeää kieltämistä liittyä seuraan esimerkiksi kieltämällä istumasta samaan pöytään.

Että mulle on sanottu noin niiku miljoona asiaa minkä takia mä en ole hyvä ja ne edelleen kaikuu mun päässäni. Että ihan niiku huorasta, lehmästä, sä et ole mitään, sun pitäis kuolla pois, kaikkea sairasta mitä voikaan keksiä ja kaikkea mitä sulle voisi tehdä.

Ja sit se oli et kaikki nauro mulle ku mä kävelin käytävällä jostain syystä, en ees käsitä miksi. Osoteltiin ja huueltiin ja puhuttiin kauheilla lempinimillä. Keksittiin, ihan kaikesta mitä mä tein, nii siitä väännettiin jotain et tuolla se taas mennee. Se oli ihan käsittämätöntä.

Epäsuoraa kiusaamista ilmeni selän takana puhumisen sekä käytöksen ja ilmeilyn merkein. Ilmeily ja käytös kiusattua kohtaan saattoi olla esimerkiksi silmien pyörittelyä tai negatiivista kehonkieltä toisen läsnäoloa kohtaan. Vastaajat kertoivat, miten kiusaajat keksivät valheita heistä ja levittivät tietoa eteenpäin esimerkiksi koulussa, joka vaikutti lopulta kiusatun ystävyys-suhteisiin ja yleiseen maineeseen. Valheet saattoivat sisältää väitteitä esimerkiksi huonosta hygieniasta tai varkaudesta.

Vastaajien kokemukset painottuivat paljon kouluympäristöön, mutta kokemuksissa esiintyi myös kiusaamista kotona sekä kodin lähiympäristössä. Lähiympäristöissä esiintyvä kiusaaminen oli vastaajilla julkista huutelua ja haukkumista kotiovella tai autolla ajelua kiusatun kodin ohi. Kotona tapahtuva kiusaaminen voi olla hyvin samanlaista, kuin muualla tapahtuva kiusaaminen. Se voi olla haukkumista ja väheksyntää sekä syrjintää esimerkiksi yhteisissä perheen päätöksissä tai mielipiteen esille tuomisessa.

Kotona on ollu myös sellasta et mua vähätellään tosi paljon ja se vaikuttaa muhun edelleen et on koko ajan semmonen olo et mä en pysty mihinkään, että on ihan niiku ruokapöydässä naurettu et — on huono.

Yksi haastatteluissa nousut, tänä päivänä hyvinkin yleinen kiusaamismuoto oli nettimaailmassa tapahtuva kiusaaminen. Kokemuksia kyseisestä kiusaamismuodosta ei kaikilla vastaajilla ollut, mutta aihe nousi kuitenkin keskusteluun jokaisessa haastattelussa. Haastateltavien kanssa keskusteltiin nettikiusaamisen eri mahdollisuuksista ja ulottuvuuksista. Tuloksia katsoessa pystyy ymmärtämään helpommin nettikiusaamisen mahdollisuudet. Internetin ja puhelinsovellusten takia kiusaaminen ei ole enää sidonnaista ympäristöön tai

kiusaajan konkreettiseen läsnäoloon. Verkkoympäristö mahdollistaa kiusaajalle myös anonyymiteetin eli nimettömyyden.

Hällä oli minusta sellasia erittäin vähäpukeisia kuvia jotka eivät tämän vainoomisen jälkeen jääneet enää todellakaan hänelle, että ne meni jakoon. Ja sitten niiku ne meni hänen kavereille, ja semmoseks niiku, no rumaan käyttöön. Ne kuvat meni sitten ihmisten arvosteltavaksi ja ihmiset on sairaan ilkeitä toisillensa.

Tuloksissa ilmeni myös uhkailun sekä väkivallan muotoja kiusaamistapauksissa, mutta pienemmissä määrin. Kiusaamistapauksissa uhkailu voi olla esimerkiksi kiusatun pelottelua siitä, mitä tapahtuu, jos tämä kertoo tapahtumista kenellekään. Väkivallan muotoja on taas esimerkiksi tappelut sekä muut fyysiset kontaktit kuten potkiminen ja lyöminen.

8.2 Kiusaamisen vaikutukset

Haastattelujen avulla halusin selvittää vastaajilta, minkälaisia vaikutuksia kiusaamisella oli heidän elämän eri osa-alueilla ja kuinka vaikutukset näkyvät heissä tänä päivänä. Kaikissa haastatteluissa ilmeni yksi osa-alue, johon kiusaaminen vaikutti kaikkein eniten niin kiusaamisen aikana kuin tänä päivänäkin. Kyseessä oli kiusatun itsetunto. Keskusteluissa ilmeni kokemuksista johtuva itsetunnon heikkous ja sen vahvistamisen haastavuus aikuisiällä.

Kokemukset itsetunnon menettämisestä aiheuttivat vastaajilla paljon vaikeuksia kiusaamisen aikana, mutta myös tänä päivänä. Haastatteluissa nousi esiin kaikkien vastaajien kohdalla epämukavuus suuria ihmisjoukkoja kohtaan. Suurissa ihmisjoukoissa vastaajat kertoivat usein jäävänsä taka-alalle tarkoituksella tai etsivänsä omaa paikkaansa niin, ettei tule huomatuksi. Muutaman vastaajan kohdalla, kyse oli hyväksynnän tunteesta sekä luottamuksesta toisiin ihmisiin.

On ollu semmosia selkeesti huonompia kausia, ku tuntuu, että itseluottamus on aika maassa ja tuntuu et ei vaan suju. Sellasia on aina tietyn väliajoin.

Se vaikuttaa tosi paljon etenkin sosiaaliseen elämään niikö mä en pysty olemaan isossa porukassa ku on niin paljon sisällä niikö semmosta melkee niiku

tuskaa, että jotenki kokee sen, että jos mä näytän sen niille nii ne hylkää mut sit jos mä en näytä sitä nii sit ne ei tunne mua.

Haastattelujen kautta selvisi, että kiusaamisella on myös vaikutuksia psyykkiseen sekä sitä kautta fyysiseen hyvinvointiin. Keskusteluista ilmeni, että kiusaamisen aiheuttama psyykkinen pahoinvointi voi saada kiusatun satuttamaan itseään fyysisesti käyttämällä esimerkiksi runsaasti päihteitä tai viiltelemällä kehoaan. Myös ruoan hyödyntäminen niin sanotusti lohtuna psyykkisessä pahoinvoinnissa, voi aiheuttaa ongelmia fyysisen hyvinvoinnin kannalta.

Mulla on ollut niin kovat psyykkiset kivut, että oon ollut kova satuttamaan itseäni fyysisesti et mun kehosta ei varmaan kohtaa löydy mihin mä en olis terää iskeny.

Sittenkö ei ollut niitä kavereita nii sitten se muuttu sellaseks et tunnesöi ja sit alko lihomaan. Ja sitten siitä alettiin kiusaamaan. Ja se oli aivan kauheeta kuunnella ku oot kotona ja yrität mennä sisälle nii joku huutaa siellä, että elefantti pimputtaa ovikelloa.

Kiusaamisella voi olla niin suuret vaikutukset sen kokijaan, että kiusaamisen uhri sairastuu henkisesti tai psyykkisesti. Tuloksista ilmenee, että sairauksia voi olla esimerkiksi masennus, paniikkihäiriö, anoreksia sekä fyysiset oireet kuten unettomuus ja päänsärky. Haastatteluista selvisi myös, että fyysisenä oireena voi olla oman kehon tottelemattomuus omasta tahdosta huolimatta.

Tuloksista ilmeni, että kiusaamisella on paljon vaikutuksia, jotka kulkevat kiusatun mukana lopun elämää kuten edellä mainittu itsetunto ja sen heikkous. Vastaajat kuitenkin kertoivat kiusaamisen vaikuttaneen myös heidän ajatusmaailmaansa omaa käyttäytymistä kohtaan. Haastatteluissa selvisi, että vastaajien kokemusten takia esimerkiksi empatiakyky on muuttunut sekä itsepediskely ja sen myötä oman käyttäytymisen reflektointi.

8.3 Kiusaamisessa esiintyvät rikosnimikkeet

Kolmantena teemana haastatteluissa oli kiusaamistapauksissa esiintyvät rikosnimikkeet. Selvitin vastaajilta, miten he itse mieltävät rikoksen merkityksen ja etsin haastatteluaineistosta kiusaamistapauksia, joista voisi rikosten tunnusmerkintöjä havaita. Keskusteltaessa rikoksesta, yleinen määritelmä oli

vääryyden tekeminen toista ihmistä kohtaan. Kyseisen vääryyden tekeminen määriteltiin esimerkiksi väkivallan, ilkivallan, tavaroiden rikkomisen tai varastamisen keinoin.

Häpeällistä se on aina mutta kaikki lasten ja nuorten kiusaamisjutut nii niissä on suoranaista väkivaltaa ja kunnianloukkausta mikä on aikuisten maailmassa selkeästi rikos. Kun ne on niiku tuolla lasten ja nuorten maailmassa niin ne on rikoksia, mut niistä ei puhuta sellasena.

Vastaajien tapauksista löytyi tilanteita, joissa rikosten tunnusmerkintöjä olisi täyttynyt. Näitä tilanteita oli esimerkiksi yksityiskäyttöön tarkoitettujen kuvien levitys, väkivalta sekä perättömän tiedon levitys. Myös uhkailu on rikoslaissa määritelty rangaistavaksi teoksi, jos toinen osapuoli joutuu pelkäämään oman terveytensä tai turvallisuutensa puolesta.

Vaikka kiusattu ei joutuisi suoranaisten fyysisen väkivallan kohteeksi, voi toisen loukkaaminen ja halventaminen olla rikos. Tällöin puhutaan kunnianloukkauksesta. Haastattelujen aikana, kun tämä rikosnimike mainittiin, löysi lähes jokainen vastaaja omasta kokemuksestaan tapauksen, jonka olisi voinut liittää kyseiseen määritelmään. Vastaajien kanssa käydyissä keskusteluissa yhteneväistä oli se, että jokaisen vastaajan mielestä kiusaaminen on rikollista toimintaa. Vaikka yhteiskunnalla on oma määritelmänsä rikoksen suhteen, se usein pohjautuu kuitenkin vääryyden tekoon jotain kohtaan.

Jos aattelee mun kohalla nii mun kohalla se voi tarkoittaa mun itsetunnon ottamista tai heikentämistä.

Toisaalta sit jos miettii omalta kohalta nii just välillä ajattelee, et kenellä on kuitenkin oikeus tehdä näin et onks tää ok et sitä joutuu ite monta vuotta kieriskelemään joidenkin asioitten kanssa. Vaikka se ei ois minkään puitteissa rikos nii kyl se välillä tuntuu et onks tää ihan...

9 Johtopäätökset

Tutkimustuloksista käy ilmi, että kiusaamiskokemuksiin vaikuttaa vahvasti kiusatun oma subjektiivinen kokemus. Niin kuin Hamarus (2012) teoksessaan sanoo, kiusaamisen määritelmään sisältyy kaksi kriteeriä, joista toinen on kokijan

subjektiivinen kokemus. Tällä tarkoitetaan sitä, kun kiusattu itse kokee, että häntä on kiusattu tai hänelle on tehty vääryyttä toisen toimesta. (Hamarus 2012, 23.) Kiusaaminen on myös hyvin vahva, monialainen ilmiö jonka yleisimpinä kiusaamismuotoina toimii haukkuminen ja toisen pilkkaaminen. NykYTEknologian myötä nettikiusaaminen tulee myös olemaan yleinen kiusaamismuoto nykypäivänä. Nettikiusaaminen sisältää samanlaisia ominaisuuksia kuin suora tai epäsuora kiusaaminen kouluissa tai työpaikoilla. Se sisältää juoruaamista tai valheiden levittelyä, ilkeitä kommentteja, haukkumista, uhkailua tai toisen noloksi tekemistä. Nimettömyyden varjolla kiusaaminen voi myös sisältää epämiellyttäviä ja seksuaalisia viestejä tai valheellisten kuvien lähettelyä. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2017c.)

Kiusaamisen vaikutukset painottuivat suurimmaksi osaksi kiusatun psyykkiseen hyvinvointiin. Suurimmat vaikutukset olivat kiusatun itsetunnossa sekä minäkuvassa. Psykkisen hyvinvoinnin heikkous altistaa uhria sairastumaan myös fyysisesti esimerkiksi syömishäiriöön. Hamarus, Holmberg-Kalenius ja Salmi (2015) jakavat teoksessaan kiusaamisen vaikutukset kahteen ryhmään. Ensimmäiseen kuuluvat akuutit reaktiot vallitsevaan tilanteeseen. Näitä ovat esimerkiksi psykosomaattiset oireet, vatsakipu, päänsärky, unettomuus, painajaiset, itkuisuus, keskittymishäiriöt, ärtyneisyys, masennus, säikkyminen, pelokkuus ja arkuus. Akuuttien reaktioiden lisäksi vaikutukset voivat olla pitkäaikaisen kiusaamisen seurauksena syntyneitä laaja-alaisia ja vakavia trauma, joilla voi olla elämän mittaisia vaikutuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi vaikutukset kiusatun itsetuntoon, sosiaalisten tilanteiden pelko ja pelkotilat, syömishäiriöt, pakko-oireet, lamaantuminen ja eristäytyminen. Osa seurauksista esimerkiksi viiltely, on yritys ratkaista ongelma tai lievittää pahaa oloa. (Hamarus ym. 2015, 52–53.)

Kiusaaminen vaikuttaa uhriin kokonaisvaltaisesti ja kielteisesti. Aina kiusattu ei kuitenkaan tiedosta kaikkia vaikutuksia ja jotkin oireet voivatkin puhjeta vasta myöhään kiusaamisen jälkeen. (Satri 2015, 30.) Holmberg-Kalenius (2008) kirjoittaa teoksessaan, että kiusaamisen vaikutus on tuhoisaa, koska se vaikuttaa juuri niihin elämän osa-alueisiin, jotka ovat ratkaisevassa asemassa ihmisen kehityksessä eheäksi ja tasapainoiseksi aikuiseksi. Nämä osa-alueet ovat

itsetunto, oikeudentaju, minäkuva sekä yksilön oma usko omiin kykyihin ja mahdollisuuksiin. Osa-alueisiin kuuluu myös sosiaaliset taidot, joka heijastuu kykyyn osallistua ryhmiin ja olla avoimessa suhteessa toisiin ihmisiin. (Holmberg-Kalenius 2008, 48.)

Tuloksista ilmeni selvästi se, että kiusaamistapauksista harvoin etsitään rikosten tunnusmerkintöjä. Vaikka uhri itse tiedostaisikin rikollisuuden mahdollisuuden, harvoin kiusattu vie asiaa eteenpäin poliisille. Kiusaaminen voi tapahtua myös niin, että ulkopuoliset eivät havaitse sitä, joka vaikeuttaa uhrin kertomista asiasta muille. Kiusaaminen tuottaa uhrille häpeän tunnetta, joka luo haasteita kiusatulle kertoa asiasta esimerkiksi aikuiselle koulussa. Kiusaamista ja oikeutta yhdistäessä, on tapana vedota YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. Juridisesti arvioituna se on pulmallista, koska lapsen oikeuksien sopimuksessa ei ole lainkaan varauduttu tilanteisiin, joissa lapset ja nuoret kohtelisivat kaltoin toisiaan. Sääntely kohdistuu vain tapauksiin, joissa täysi-ikäinen kohtelee alaikäistä kaltoin. (Mahkonen 2016, 111.)

Suomen oikeusjärjestelmästä ei ole tällaisenaan apua kiusatuille. Perusopetusasioissa oikeussuojajärjestelmä on yksi monimutkaisimmista, esimerkiksi huoltajat eivät tiedä, mistä asioista kannellaan aluehallintovirastoon ja mitkä taas kuuluvat tuomioistuimen toimivaltaan. Vaikka kiusaaja itse voi olla vahingonkorvausvastuussa tai rikosoikeudellisessa vastuussa, ei kiusaamista saada rangaistavaksi sinä systemaattisena ja jatkuvana tekokokonaisuutena, joka se uhrille ilmenee. Tämä johtuu siitä, kun kiusaamista joudutaan arvioimaan yksittäisten rikostunnusmerkistöjen kautta. Myöskin koulujen käytännöt vaihtelevat siitä, milloin kiusaamisesta ilmoitetaan poliisille. (Mäntylä ym. 2013, 14.)

10 Pohdinta

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli nostaa esille kiusaamisen uhrien kokemuksia heihin kohdistuneesta kiusaamisesta. Selvityksen tavoitteena oli selvittää mitä vaikutuksia kiusaamiskokemukset ovat aiheuttaneet uhreille sekä kuinka paljon

haastateltavien kokemuksissa ilmeni rikosten tunnusmerkintöjä. Tutkimuskysymyksiä selvityksessä oli kolme kappaletta: millaisia kokemuksia kiusaamisesta oli, millaisia vaikutuksia kiusaamisella oli ja millaisia rikosten tunnusmerkintöjä kiusaamistapauksissa ilmeni.

Selvitykseen osallistuvia haastateltavia oli neljä kappaletta, joka varmisti aineiston riittävyden. Laajojen haastattelutilanteiden ansiosta, aineistosta nousi selkeitä ja hyviä tuloksia, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyön teema on hyvin ajankohtainen ja haastateltavien mielestä tärkeä aihe, joka tulisi nostaa vakavasti esille yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Tuloksista kävi ilmi, että kiusaamista voidaan kokea hyvin erilaisilla tavoilla. Kiusaamisen subjektiiviseen kokemukseen vaikuttaa myös se, kuinka henkilöä on kohdeltu lapsuudessa. Haastateltavien kokemuksista selvisi myös kiusaamisen vaikutuksien moninaisuus. Kiusaamisen aiheuttamia vaikutuksia ilmeni niin psyykkisessä hyvinvoinnissa kuin fyysisessä hyvinvoinnissa. Aineiston perusteella pystyin tekemään omia johtopäätöksiä siitä, minkälaisiin mahdollisiin rikoksiin kiusaajat olisivat syyllistyneet. Näitä rikosten tunnusmerkintöjä oli esimerkiksi yksityissuojan rikkominen, kunnianloukkaus sekä perättömän tiedon levitys.

10.1 Luotettavuus ja eettisyys

Yksi merkittävä asia, joka vaikuttaa tämän tutkimuksen luotettavuuteen, on haastateltavien määrä. Prosessin aikana haastateltavien saaminen oli todella haastavaa, joka aiheutti paljon kysymyksiä siitä, mikä on riittävä määrä vapaaehtoisia. Vaikka lopullinen analyysi tehtiin vain neljän haastattelun pohjalta, en koe sen olevan ongelma luotettavuuden kannalta, koska haastattelut olivat sisällöllisesti kattavia ja laadullisia. Niin kuin Eskola ja Suorantakin (1998, 62) teoksessaan toteavat, laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä vaikutusta eikä merkitystä onnistumiseen.

Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan muodostaa ihmisoikeudet. Tutkittavien henkilöiden suojaan kuuluu lähtökohtaisesti se, että tutkijan on ensin

selvitettävä osallistujille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät sekä mahdolliset riskit. Suojaan kuuluu myös osallistujien oma, henkilökohtainen suostumus tutkimukseen. Jokaisella on oikeus kieltäytyä osallistumasta, keskeyttää osallistuminen ja oikeus kieltää jälkikäteen itsen koskevan aineiston käyttö. Yksilön suojaan kuuluu myös vahvasti aineiston luottamuksellinen käsittely eli kerättyä tietoa ei käytetä muuhun kuin luvattuun tarkoitukseen sekä yksilöiden nimettömyys, elleivät he ole antaneet lupaa identiteettinsä paljastamiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 131.)

Haastateltavien nimettömyyden suojasin siten, etten käyttänyt haastateltavien nimiä missään omista materiaaleissa. Myöskin haastattelutilanteissa pyrin siihen, ettei nimiä mainita nauhalle. Aineiston litteroinnin jälkeen tuhosin nauhoitukset ja kaikki sellaiset materiaalit, mistä haastateltava olisi voitu tunnistaa. Opinnäytetyön raportin valmistuttua tuhosin kaikki mahdolliset aineistot, estääkseni aineiston leviämisen väärään käyttöön.

10.2 Oppimisprosessi

Opinnäytetyön prosessi oli itselleni haastava, mutta kasvattava ja kehittävä projekti. Tämän työn kautta opin erityisesti kärsivällisyyttä sekä pitkäjänteisyyttä työskentelyssä. Opinnäytetyön prosessi on kuvattu tarkemmin liitteessä 5. Haastavuutta työhön toi erityisesti vapaaehtoisten löytäminen. Sovimme toimeksiantajan kanssa, että teemme yhdessä vapaaehtoisten etsintää, joka loi minuun ajatuksen siitä, että saamme haastateltavat helposti. Kävikin ilmi, että toimeksiantajan yhteistyökumppaneiden kautta emme saaneet yhtään yhteydenottoa monista yrityksistä huolimatta. Ja vaikka itsekkin tiedotin opinnäytetyöstäni Joensuun alueen muille toimijoille, kuten nuorisopalveluille, ei sekään tuottanut tulosta. Voisin sanoa, että oli onni saada haastatteluihin neljä vapaaehtoista tuttavasuhteiden kautta.

Haastattelujen tekeminen oli mielenkiintoista tietysti teeman kannalta mutta myös itse menetelmän takia. Olen tehnyt haastatteluja asiakkaille opiskelujen aikana, mutta koen, että koska kyse oli opinnäytetyöstäni ja aihe oli arka sekä itselle henkilökohtainen, tuotti se oman jännityksensä tilanteeseen. Haastattelut

menivät kuitenkin jouhevasti ja tilannetta helpotti kovasti heti alussa jännityksen kertominen ja sitä kautta tilanteen purkaminen. Haastattelujen kautta sain paremman käsityksen varsinkin kiusaamisen vaikutuksista ja siitä, että asiat harvoin näkyvät muille ihmisille ulospäin. Prosessin aikana opin paljon tietysti kiusaamisesta sekä sen vaikutuksista, mutta erityisesti sen julmuudesta sekä epäoikeudenmukaisuudesta.

Haastavaa prosessin aikana oli myös oma jaksaminen ja mielenkiinnon ylläpitäminen. Kaikkein aktiivisimman työskentelyn aikana omassa henkilökohtaisessa elämässä tapahtui paljon muutoksia esimerkiksi muutto toiselle paikkakunnalle, joka vaikutti muun muassa työskentelyn mielekkyyteen päivien aikataulutuksen ja pitkien iltojen vuoksi. Onneksi ohjaavat opettajat jaksoivat kannustaa prosessin aikana sekä muistuttaa myös työstä irtaantumisesta tarvittaessa.

Vaikka olin opinnäytetyön aiheesta varma koko ajan, aloin ajan myötä epäillä sen merkittävyyttä ja tärkeyttä. Tähän vaikutti myös itse prosessi, joka kesti melkein puolitoista vuotta. Opin itsestäni sen, että en välttämättä ole pitkän prosessin tekijä. Kun joutuu pitkän ajan olemaan saman aiheen parissa ja kohtaamaan työhön liittyen paljon haasteita, vähentää se omalla kohdallani mielenkiintoa tekemistä kohtaan. Loppuen lopuksi olen tyytyväinen siihen mitä sain aikaan, koska tämä opinnäytetyö on sellainen mikä oli minulle mahdollista tämän hetkisillä voimavaroillani tuottaa.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi kasvatti minua kuitenkin niin henkilökohtaisesti kuin ammatillisesti. Henkilökohtaisesti sain tästä kokemusta pitkäjänteisestä työskentelystä, opin työskentelemään tavoitteellisesti mutta myös irtaantumaan arjesta ja työstä, jotta jaksaminen ja energia riittävät loppuun asti. Sain myös paljon ajatuksia aiheesta, jotka tehostivat omia mielipiteitäni kiusaamisesta ja sen vakavuudesta. Tämän opinnäytetyön takia, olen henkilökohtaisesti vielä herkempi huomaamaan epäkohtia yhteisöissä ja niiden käytöksessä.

Ammatillisesti sain tästä hyvää ja tarpeellista tietoperustaa, kokemusta ihmisten kohtaamisesta vaikean aiheen äärellä sekä hyvää kokemusta laadullisen tutkimuksen tekemisestä. Sain myös hyviä ajatuksia aiheesta, liittyen tulevaan sosiaalialan ammattiin. Tämä projekti sai minut ajattelemaan kuinka itse sosiaalialan ammattilaisena puutun havaitsemaani kiusaamiseen tai huonoon kohteluun.

10.3 Jatkokehitysideat

Kiusaaminen on ikuinen ilmiö, joka ei tule poistumaan yhteisöjen toiminnasta. Syy minkä takia valitsin tämän aiheen omaan opinnäytetyöhöni, oli se, että kiusaamisesta ei puhuta tarpeeksi vakavasti, vaikka koulut, työpaikat ja harrastusseurat tietävät kyseistä toimintaa tapahtuvan. Aihe on itselleni myös henkilökohtainen niin perheen kokemusten kuin omien kokemusten kautta, joten mielenkiinto aiheeseen nousee myös subjektiivisesta kokemuksesta.

Kuten selvityksessäni tuli ilmi, harvoin kiusaamisessa esiintyviä tapahtumia ajatellaan rikoksina. Kouluilla ja työpaikoilla on omat ohjeistukset, kuinka toimia kiusaamis- ja häiriköintitapauksissa, mutta liian usein kuitenkin huomataan niiden toimimattomuus tai ammattilaisten oma pelko ja tietämättömyys puuttua asiaan. Myös kiusaamisen kokeminen koetaan vieläkin niin häpeällisenä asiana, että uhriksi joutuvat eivät vie asiaa eteenpäin ylemmille tahoille. Se on asia, mihin tulisi saada muutos. Kiusaamisilmiöön liittyvä muutos lähtee niin kiusaamiseen puuttuvista tekijöistä kuin myös kiusaamista kokevista henkilöistä.

Näkisin tämän aiheen ympärillä toiminnallisen opinnäytetyön kiusaamisesta sekä siihen liittyvästä rikollisuudesta. Vaikka kiusaamisen ehkäisystä tai sen vähentämisestä on monia oppaita ja teoksia tehty, voisi toiminnallinen opinnäytetyö kuitenkin mahtua vielä joukkoon. Tämä aihe vaatii vielä vahvempaa keskustelua kiusaamisen rikollisuudesta ja sen seurauksista. Vakavalla otteella tehty opas kiusaamisen rikollisuudesta ja seurauksista, voisi tuoda oikeanlaista keskustelua varsinkin koulumaailmaan ja siellä tapahtuvaan toimintaan.

Kirjoitin opinnäytetyöni kiusaamisen uhriksi joutuneen näkökulmasta. Kiusaamisilmiön puitteissa olisi tarpeellista tehdä jatkotyö myös kiusaajan näkökulmasta. Kiusaamistapauksien selvittelyssä usein unohdetaan, että kiusaajalla on tekojensa taustalla omia kokemuksia epävarmuudesta, luottamuksen puutteesta tai pelkoa joutua itse kiusatuksi. Vaikka kiusatut usein katsotaan pahan tekijäksi, tarvitsevat hekin apua käyttöksensä ja toimintatapojensa muutosta varten.

Kolmas jatkotyön idea nousee kiusaamisen ehkäisystä sekä siihen liittyvien osapuolten auttamisesta. Sosiaalialan ammattilaiset kohtaavat työssään monen ikäisiä asiakkaita sekä eri tilanteissa olevia yhteisöjä. Monialaisten työmahdollisuuksien takia, olisi tarpeellista koota yhteen keinoja ja työvälineitä, mitä sosiaalialan ammattilaiset voisivat työssään käyttää kiusaamisen ehkäisyyn tai mahdollisesti kiusaamistilanteiden purkuun. Erilaisia työvälineitä ja työskentelykeinoja voisi olla myös niin kiusattujen kuin kiusaajien kanssa työskentelyyn.

Lähteet

- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Aromaa Tooke N. & Riepponen, M. 2014. Lapsuudessa koetun kiusaamisen vaikutukset mielenterveyteen aikuisen mielenterveyskuntoutujan näkökulmasta. Tampereen ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Hamarus, P. 2012. Haukku haavan tekee: Puututaan yhdessä kiusaamiseen. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen: huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.
- Hamarus, P., Holmberg-Kalenius, T. & Salmi, S. 2015. Opas kiusaamisen jälkihoitoon. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Helsingin Sanomat ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2014. Kuinka toimia koulukiusaamistilanteissa. Rikosuhripäivystys. <http://www.riku.fi/fi/oppaat+ja+ohjeet/kuinka+toimia+koulukiusaamistilanteissa/>. 6.7.2017.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Holmberg-Kalenius, T. 2008. Elämää koulukiusaamisen jälkeen. Jyväskylä: Gummerus Kustannus Oy.
- Hurme, K. & Kyllönen, T. 2014. Turvassa!. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy Juvenes Print.
- Kaski, S. & Nevalainen, V. 2017. Jo riittää: Irti kiusaamisesta ja kiusaajista. Helsinki: Kirjapaja.
- Knuutinen, S. 2016. Kiusaamisen aiheuttamat ongelmat, kiusaamiseen puuttuminen ja jälkityö. Oulun yliopisto. Luokanopettajakoulutus. Kandidaatintyö.
- Korhonen, K. 2009. Kiusaajat kuriin: Mitä jokaisen tulisi tietää työpaikka kiusaamisesta. Helsinki: WSOY.
- Kosonen, M. 2015. Sovitell@@nx?: Whatsapp-kiusaaminen ja sovittelu Itä-Suomessa. Savonia-ammattikorkeakoulu. Hyvinvointiteknologian koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kumpulainen, K. 2016. Kiusaaminen. Teoksessa Kumpulainen, K., Aronen, E., Ebeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura, K. & Sourander, A. (toim.). Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 101–104.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 2017/531.
- Lereya, S., Copeland, W., Costello, J. & Wolke, D. 2015. Adult mental health consequences of peer bullying and maltreatment in childhood: two cohorts in two countries. The Lancet. [http://www.thelancet.com/journals/lanpsy/article/PIIS2215-0366\(15\)00165-0/fulltext](http://www.thelancet.com/journals/lanpsy/article/PIIS2215-0366(15)00165-0/fulltext). 26.6.2017.

- Lukiolaki 30.12.2013/1268.
- Mahkonen, S. 2016. Konfliktit kouluissa. Helsinki: Edita.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2017a. Tietoa MLL:sta.
<https://www.mll.fi/ml/>. 5.7.2017.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2017b. Toiminta ja projektit.
<https://www.mll.fi/ml/toiminta/>. 5.7.2017.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2017c. Nettikiusaaminen.
<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/lapset-ja-media/nettikiusaaminen/>. 23.1.2018.
- Mannerheimin Lastensuojeluliiton Joensuun yhdistys ry. 2017a. Etusivu.
<https://joensuu.mll.fi/>. 5.7.2017.
- Mannerheimin Lastensuojeluliiton Joensuun yhdistys ry. 2017b. Tietoa yhdistyksestä. https://joensuu.mll.fi/tietoa_yhdistyksesta/. 5.7.2017.
- Mannerheimin Lastensuojeluliiton Joensuun yhdistys ry. 2017c. Tuotevuokraus.
<https://joensuu.mll.fi/tuotevuokraus/>. 5.7.2017.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Mäntylä, N., Kivelä, J., Ollila, S. & Perttola, L. 2013. Pelastakaa koulukiusattu! Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Perusopetuslaki 30.12.2013/1267.
- Poliisi. 2017. Viharikos ja vihapuhe. <http://www.poliisi.fi/vihapuhe>. 5.7.2017.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Rikoslaki 13.6.2003/515.
- Rikoslaki 13.12.2013/879.
- Rikoslaki 21.4.1995/578.
- Rikoslaki 13.7.2001/654.
- Salmivalli, C. 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmionä. Tampere: Gaudeamus.
- Salmivalli, C. 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen: kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Satri, J. 2015. Herkkyys ja kiusaaminen. Helsinki: Basam Books Oy.
- Sinkkonen, J. & Korhonen, L. 2015. Pulassa lapsen kanssa. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Vahingonkorvauslaki 31.5.1974/412.
- Varto, J. 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Elan vital.
http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf. 5.1.2018.
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Tämä sopimus soveltuu käytettäväksi ainoastaan sellaisten opinnäytetöiden yhteydessä, joita ei toteuteta ammattikorkeakoulun ulkopuolisen rahoituksen hankkeessa.

Toimeksiantaja	Nimi Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Joensuun yhdistys Yhteystiedot Leena Calveley, 050-5950169, leena.calveley@gmail.com	
	Työn aihe Kiusaaminen, sen vaikutukset ja siihen liittyvä rikollisuus	
Tekijä	Nimi Anni Lipsanen	Opiskelijanumero 1401229
	Katuosoite Laivakatu 2 A 13	Postinumero 70840
	Puhelin 0504935975	Postitoimipaikka Kuopio
	Suoritettava tutkinto Sosionomi (AMK)	Sähköpostiosoite anni.lipsanen@edu.karelia.fi
Karelia-amk	Yhteyshenkilön nimi (Ohjaaja) Sari Johansson	Ryhmätunnus STSNS 14 A
	Toimipaikka ja osoite Tikkarinne 9, 80200 Joensuu	Tehtävänimike Lehtori
	Puhelin 050-4354382	Sähköpostiosoite sari.johansson@karelia.fi
Toimeksiantosopimuksen ehdot		
Ohjaus	Ohjaaja valvoo työtä ammattikorkeakoulun puolesta ja antaa työn edellyttämiä ohjeita ja neuvoja. Ammattikorkeakoulu ja Ohjaaja eivät ole konsulttivastuussa työstä.	
Dokumentointi	Karelia-amk:ssa toteutetaan avointa toimintakulttuuria, mikä tarkoittaa, että myös opinnäytetöiden aineistot ja tulokset avataan soveltuvin osin erillisen ohjeistuksen mukaisesti (ml. avoin julkaiseminen). Työstä laaditaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjeen mukainen kirjallinen raportti, joka julkaistaan sähköisessä muodossa Theseus-verkkokirjastossa tai josta toimitetaan yksi kansitettu kappale ammattikorkeakoulun kirjastoon. Työ arkistoidaan Karelia-amk:n kirjastoon sähköisessä muodossa.	
Oikeudet	Opinnäytetyön tekijänoikeudet kuuluvat tekijälle. Toimeksiantaja saa rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin. Ammattikorkeakoululla on jatkuvasti voimassa oleva oikeus hyödyntää tuloksia omassa opetuksessa ja tutkimus- ja kehittämistoiminnassaan. Sopijaosapuolilla on mahdollisuus sopia muista opinnäytetyön tuloksia koskevista oikeuksista kuitenkin niin, että tämän sopimuskohdan nojalla ammattikorkeakoulun saamat oikeudet säilyvät voimassa.	
Keksinnöt	Jos Tekijä on osallisena keksintöön, joka patentoidaan, mainitaan hänet yhtenä keksijöistä. Mahdollisesta keksintökorvauksesta sovitaan erikseen noudattaen ensisijaisesti Toimeksiantajan tai niiden puuttuessa ammattikorkeakoulun keksintöohjeen linjauksia. Opinnäytetyön tai sen osan julkaiseminen tai hyödyntäminen ei saa vaarantaa sen tai sen osan suojaamista patentilla tai hyödyllisyysmallilla.	
Vastuut	Opinnäytetyön tulos toimitetaan sellaisena kuin se on. Tekijä tai ammattikorkeakoulu eivät anna tulokselle takuuta eivätkä vastaa sen soveltuvuudesta toimeksiantajan tarpeisiin. Sopijapuolet ovat vastuussa toisilleen sopimusrikkomuksen aiheuttamista välittömistä vahingoista. Vastuun syntyminen edellyttää tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettua sopimusrikkomusta.	
Lisäksi sovitaan		
Salassapito	Ohjaajalla ja opinnäytetyön Tekijällä on salassapitovelvollisuus työn aikana esille tulleisiin luottamuksellisiin asioihin viiden vuoden ajan. Toimeksiantajan tulee tarkistaa, että julkaistava opinnäytetyö ei sisällä salassa pidettävää aineistoa. Tarvittaessa käytetään erillistä salassapitosopimusta.	
	Tätä sopimusta on laadittu kolme (3) saman sisältöistä kappaletta, yksi (1) kullekin sopimuksen osapuolelle. Sopimus perustuu ammattikorkeakoulun hyväksymään opinnäytetyösuunnitelmaan ja se astuu voimaan allekirjoitushetkellä.	
	Paikka ja päivämäärä Joensuu 2.10.2017	Allekirjoitus
Toimeksiantaja	Leena Calveley	Leena Calveley
Tekijä	Anni Lipsanen	Anni Lipsanen
Karelia-amk	Sari Johansson	Sari Johansson

Heippa kaikille!

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija ja teen opinnäytetyötä yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Joensuun yhdistyksen kanssa kiusaamisesta, sen aiheuttamista traumaista ja niihin liittyvistä rikoksista. Selvitän haastattelujen avulla, kuinka kiusaaminen voidaan kokea traumaattisena kokemuksena sekä kuinka paljon kiusaamistapauksissa ilmenee rikosten eri tunnusmerkintöjä. Haastattelut tapahtuisivat elo-syyskuussa 2017 ja työn tulisi olla valmis lokakuussa 2017.

Etsin haastatteluihin nuoria tai nuoria aikuisia, jotka haluaisivat kertoa oman kiusaamiskokemuksensa. Toiveena olisi, että koet omassa tapauksessasi sinuun kohdistuneen rikoksen/rikoksia tai oma kokemuksesi on ollut sinulle traumaattinen.

Jos koet, että sinun tarinasi sopii opinnäytetyön teemaan ja haluaisit jakaa kokemuksesi kanssani, laita viestiä käyttäen alla olevia yhteystietoja! Kaikkea informaatiota käsitellään luottamuksellisesti ja opinnäytetyön valmistuttua kaikki materiaali tuhoetaan.

Jos asia jollain tavalla sinua epäilyttää ja haluat lisätietoa, ole rohkeasti yhteydessä. Kerron mielelläni lisää opinnäytetyöstä sekä haastatteluista.

Keväisin terveisin

Anni Lipsanen

anni.lipsanen@edu.karelia.fi

050-4935975

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITON
Joensuun yhdistys

Teemahaastattelurunko

Perustiedot

Sukupuoli
Asuinpaikka

Kiusaaminen

Millaisia kokemuksia sinulla on kiusaamisesta?
Minkälaista kiusaaminen oli?
Muuttuiko kiusaaminen? Jos muuttui, miten?
Missä kaikkialla kiusaamista tapahtui?

Vaikutukset

Millaisia vaikutuksia kiusaamisella oli sinuun? (sosiaalinen elämä, arki, henkinen hyvinvointi, fyysiset oireet)

Millä tavalla olet käsitellyt tapahtunutta jälkikäteen?
Koetko, että kiusaamisen kokemukset ovat muuttaneet sinua ja kuinka se näkyy tänä päivänä?

Rikollisuus

Mitä ajattelet rikoksella?
Onko kiusaaminen mielestäsi rikollista toimintaa?

Minkälaista kiusaamista sinua kohtaan on tehty, missä olisi rikoksen tunnusmerkinnät täyttyneet?
Jouduitko koskaan turvautumaan ammattilaisten apuun?

Aineiston analyysipolku

Aineiston pelkistäminen, esimerkkejä pelkistetyistä ilmauksista:

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaus
"No, siinä meni aika monesti itsetunto kaiken tän jäljiltä koska se oli valtavan häpeällinen asia itelle."	Häpeä vie itsetunnon.
"Oon ollu aikasemmin ulospäin suuntautuva ja niiku kaikki ihmiset on kivoja ja niiku tosta noin vaan juttelemaan ihmisille. Se kääntyy hyvin paljon sisäänpäin."	Aikaisemmin koettu sosiaalisuus heikentynyt.
"Siel oli selkeesti sellasta et ku meitä oli vaikka viis tyttöö mein luokalla siinä nii oli tosi tyypillistä että ne muut tytöt muodosti parit ja sit mie jäin siitä niiku yksin ja semmosta että esim ruokalassa oli yks paikka vapaana ja sit jos kysy et voiks tähä tulla istuu nii ei tietenkää voinu tulla."	Syrjäyttäminen paritehtävistä ja koulun muusta yhteisestä ajasta.
"Koska sitten mut oli peloteltu silleen et jos sä meet tästä jotain tekemään niin sulle tehään jotain pahempaa."	Uhkailu pahemmasta.
"Kyllä mä toisaalta aattelen et sillon ku se yks tyttö väitti mua varkaaksi nii eikös se ole perättömän tiedon levittämistä nii eikös se ole rikos."	Juorujen levittäminen.

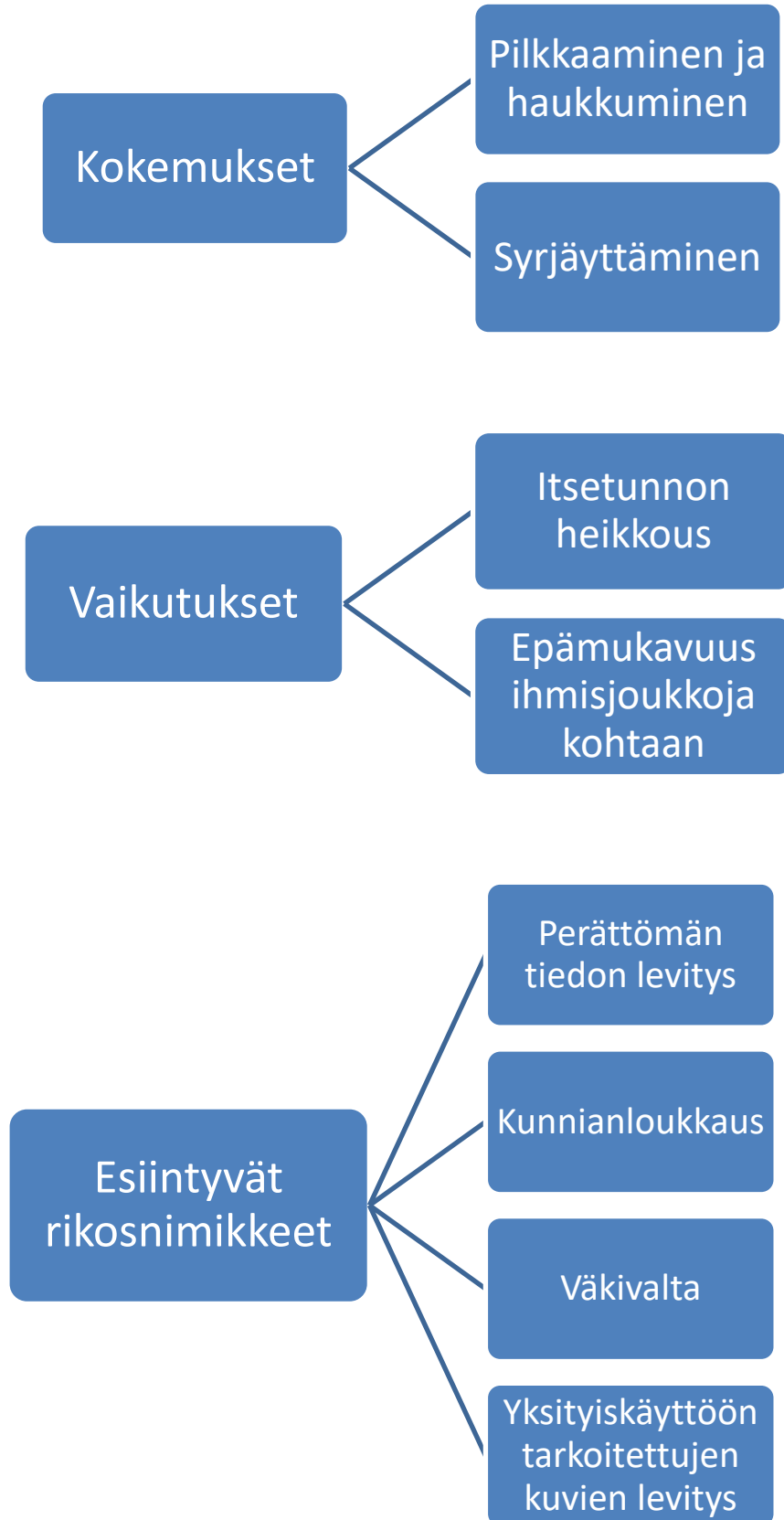
Aineiston ryhmittely, esimerkki luokittelusta:

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka
Ulkopuolisuuden tunne jo tarhassa	Syrjäyttäminen
Syrjäyttäminen leikeistä	
Selän takana puhuminen	
Syrjäyttäminen paritehtävistä ja koulun muusta yhteisestä ajasta	
Ryhmittely asuinpaikan mukaan	Ulkoiset piirteet
Pukeutumiseen kiinnitetty huomio	
Anoreksia	Sairastuminen
Masennus	
Paniikkihäiriö	

Aineiston käsitteellistäminen, esimerkki:

Alaluokka	Yläluokka
Itsetunto	Psyykinen hyvinvointi
Fyysinen toimimattomuus	
Itsensä vahingoittaminen	
Sairastuminen	
Uhkailu	Mahdolliset rikokset
Yksityissuojan rikkominen	
Perättömän tiedon levitys	

Tulososion tärkeimmät teemat

Opinnäytetyön prosessikaavio

